

9. OTURUM

OTURUM BAŐKANI : Fakir BAYKURT
ÜYELER : Zeycan KOÇ
Fethiye ÇETİN

Sanat ve Eğitim (BİLDİRGE) Tektaş AĞAOĞLU
Kadınların Eğitim Sorunları (PANEL)
İ K D, A K D, TÖB - DER

Sanatsız toplum yoktur. Çünkü, biliyorsunuz, sanat, insan toplumunun temeli olan maddi üretimle çok yakından ilişkili bir insan faaliyetidir. İlkel toplulukta sanat faaliyetinin kökünde büyüün yattığı da biliniyor. Tarih öncesi dönemlerden kalma bazı eserler, meselâ mağara duvarlarında hayvan resimleri, av peşinde koşan insan figürleri, bereket tanrıçasını temsil eden heykelcikler, vs. insanın büyü aracılığıyla doğa güçlerini denetleme cehdinin ifadeleridir. Ama, aynı zamanda topluluk üyeleri arasında üretime, av faaliyetine ortak bir yaklaşımı, ortak bir tutumu geliştirmeyi de amaçlarlar. Günümüzdeki ilkel kabilelerde büyü pratiğinin bütünsel bir parçası olan toplu dansları, musikisi, özel masklı kıyafetleriyle totem ayinleri bunun kanıtları arasında sayılabilir. Bu ayinlerin esas ağırlık merkezi, her yerde, topluluğun doğa güçleriyle ilişkisi ve bu ilişkinin düzenlenmesidir.

Demek ki sanatın kökeni olan büyü, bir yanıyla, insandan çevreye yönelen bir faaliyet; doğaya söz geçirmeyi, yani dünyayı bilip tanıyarak denetim altına almayı amaçlıyor. Ama, bir başka yanıyla da doğrudan doğruya topluluğa yönelik bir faaliyet; topluluk üyelerinin ortak çabalarını, ortak enerjilerini düzenleyerek üretimle ilgili olarak hedeflere yönlendirmeyi amaçlıyor. Topluluğu tek tek bireylerin basit toplamı olmaktan çıkarıp aktif bütünselliğe kavuşturmayı öngörüyor. İnsanın çevresini denetim altına alabilmesi, dünyayı değiştirebilmesi ancak ortaklaşa çaba ve eylemle mümkündür zaten.

Böylece sanat da, başlangıçtan beri, insanın dünyayı kavrama ve bu kavrayışı dünyayı dönüştürme yolunda toplumsallaştırma faaliyetinin hem bir aracı, hem de 'bir ürünü olmuştur. Bu bakımdan sanatın tarihi, dünyanın insan tarafından estetik planda gittikçe daha derin boyutlarda kavranılmasının ve dönüşüme uğratılmasının da. tarihidir.

İşte burda, sanırım, sanatla eğitim, yani sanatla, toplumda bireylerin toplumun genel amaçlarına uyumlu kişiler olarak yetiştirilmeleri, yönlendirilmeleri arasındaki esas ilişki karşımıza çıkmaktadır.

İlkel topluluktan bu yana sanat, her daim, toplumsal amaçlar gözetilen, esas işlevi toplumsal olan bir bireysel faaliyet olmuştur. Ve bu niteliğiyle toplum bireylerinin eğitiminde, çocukluktan başlayarak, büyük yer

tutmuştur, Halk sanatının ninnileri, masalları; destanları, karagöz tipi perde oyunları; eski Yunan trajedileri; Japonya'da Kabuki tiyatrosundan İtalyan Komedia del Arte'ye kadar birçok ülkede varolan dinsel ya da lâik oyunu türleri; Hristiyan kilise sanatı ile Hindu ve Buda tapınak sanatları, dinî musiki, vs. bu olgunun tipik örneklerindedir.

Öteyandan sanatın bir üst- yapı kurumu olduğunu biliyoruz. Zaten sanatın toplumda bireylerin genel eğitimiyle yakın ilişkisi, onun üstyapısal işleviyle çok yakından ilgilidir. Toplumda hâkim üretim biçimini sürdürmek ve hakim sınıf çıkarlarını güvence altına almak bakımından sanata tarih boyunca büyük işlevler yüklendiğini hep biliriz. Buna karşılık sanat, ezilen ve sömürülen sınıfların kendilerini sömürenlere karşı sürdürdükleri sınıf mücadelesinin de bir aracıdır. Sanatın toplumsal işlevi burda da çarpıcı bir biçimde kendini belli eder.

Çağımızda burjuvazinin giderek benimsendiği ve türlü yollardan topluma da benimsetmeye çalıştığı sanat anlayışı da burjuva sınıfının elinde bir sınıf mücadelesi aracı olarak iş görüyor.

Bu anlayışa göre sanat çok özel bir «uzmanlık» alanıdır. Salt olağanüstü kişilere özgü bireysel yetenek ya da «deha» işidir. Kitleler sanatın bu yüce katına ulaşamazlar. Ulaşmalarına da gerek yoktur. Sanatla iştigal etmek, işi sariatla iştigal etmek olan küçük ve imtiyazlı bir azınlığa kalmıştır. Sanat yapmak da, sanattan haz duymak da özel yetenekleri ve özel yetişmeleri dolayısıyla ancak onların harcıdır.

Bu anlayış, giderek, sözkonusu küçük azınlık çerçevesini de kendi içinde sürekli daraltır. Her bir «dahi sanatçı» ile onu anlayıp takdir edebilen birkaç düzine adamı, ayrı ayrı, bütün toplumun karşısına çıkarır. Bu iş o hale gelmiştir ki, kimi çevrelerde sanatçı olmak için hiç anlaşıl-mamak, ya da anlaşılabilir hiç birşey yapmamak sanat yapmanın adeta birinci ve biricik şartı sayılır olmuştur. Bu durum, burjuva sanat anlayışında sanatçıya bir çeşit «gaipten haber getiren» peygamber gözüyle bakılmasının sonucudur. Böylece, toplumdaki maddi süreçlerden tümüyle bağımsız olarak, durup dururken zuhur eden birkaç «peygamber» ile onların esrarengiz mesajlarını şerh edip avama yayan müritlerden oluşan sanat tekelleri sarıvermektedir zaman zaman ortalığı. Bunların her biri, sanat adına konuşma hak ve imtiyazını salt kendisine maietmekten perva duymamaktadır. Ta ki yeni peygamberler türeyip eskilerin modası geçene ve sanat borsasında maddi ve manevi rayiçleri artık onlara yatırım yapmaya değmeyecek kadar düşene dek !

Burjuva sanat anlayışının getirdiği sonuçlardan biri de «ciddi» sanatla «halk sanatı» arasına sokulan yapay ayırmadır. Meselâ klasik batı müziği - hafif batı müziği; Türk sanat musikisi - minibüs şarkısı; ciddi roman ve hikâye - fotoroman edebiyatı kategorileri hep bu sözde ayırmadan kaynaklanıyor. Toplum üyelerinin genel sanat duyarlığı ve kültür dokusu, birbirinden ayrı sugeçirmez kompartımanlara bölünüyor ve bu bölünme eldeki her araçla ve her fırsatta burjuvazinin maddi ve ideolojik sınıf çıkarları doğrultusunda körükleniyor. Hedef bellidir : Sanatı ve sanatçıyı kitleden, kitleyi sanatçıdan ve sanattan koparmak; kitle bilincini de bireyin bilincini de türlü yozluklarla içerden - dışardan kuşatma altına almak. Yöntemin ne denli etkin olduğunu sanırım hep biliyoruz.

Burjuva sanat anlayışının getirdiği bir başka sonuç, «güzel sanatlar» ile tatbiki sanatlar ayırmadır. Her ne kadar zaman zaman turist zevkine ve kesesine hitap için çömlekçilik, kilimcilik gibi elsanatları övülüp göklere çıkarılırsa da, güzel sanatlara verilen değer yine de bir başkadır. Bundan güdülen amaç, açıkça ortada ki, «gerçek» sanatı genellikle üretimden kopuk güzel sanatlarla özdeşleştirilip sanatla üretim, dolayısıyla emek arasındaki organik bağı gözardı etmektir.

Böylece, burjuva sanat kuramında sanat toplumsal işlevinden arındırılıp kendi adına, sınıflar-üstü ve «maddiyat - ötesi» bir işleve kavuşturulurken, burjuva sanat pratiğinde sanat, toplumsal işlevini her anlamda yoz biçimleriyle olumsuz yönde yerine getirmektedir.

Bu durumun maddi temeli, burjuva toplumunun üretim ilişkileridir. Kapitalizm çalışanların yalnız emeğini değil, heyecanlarını, tutkularını, ilgilerini ve her türlü sanat duyarlıklarını da sömürür. Bundan kendine maddi ve ideolojik çıkar sağlar. Burjuva toplumunda emekçi kitlelerin içinde yaşadıkları ağır sömürü ve baskı koşullarının sürdürülmesinde burjuva sanat anlayışının getirdiği çarpıtmaların da büyük katkısı vardır.

Bu anlayışın sanat-eğitim ilişkisine nasıl yansıdığına gelince : Burjuva sanat anlayışı gereğince, eğitimde sanatın doğrudan ve organik bir yeri olmayacağı aşikârdır. Olsa olsa sanat, burjuva eğitiminde (sanayie tatbiki sanatçı ikmalini sağlama amacı bir yana bırakılacak olursa) bir yan uğraş, öğrencinin boş ve değersiz zamanını değerlendirme kabilinden bir ek faaliyet (seçimlik ders) olarak yer alabilir. Öğrenciye ek bilgi (bilgiden de çok, afaki malûmat), ek beceri (beceriden de çok, marifet) sağlamayı öngörebilir. Bunun da, tabii, burjuva hayat pratiğinde parasal bir karşılığı her zaman vardır. Meselâ 19. yy. da bu gibi fazladan marifetleri olan, gergef işleyen, şarkı söyleyen, piyano çalan aile kızlarının Avrupa

koca piyasasında şansları da, fiyatları da bi hayli yüksek olurdu ! Dolayısıyla burjuva eğitiminde sanat, eğitime özünde yabancı, dışsal bir olgudur. Eğitimin, eklenti bir parçasıdır."Başka türlü olması da beklenemezdi. Bireyleri kişilikleri bakımından da, ilgi alanları ve entellektüel kapasitele-ri bakımından da, üretim sürecindeki yerleri bakımından da birbirlerinden ezel -ebet kopuk varlıklar olarak gören ve bu görüşü her vesileyle yücel-ten burjuvazi sanatı eğitimde salt kendi adına bir amaca yönelik bir uz-manlık dalı olarak ele almadan yapamaz.

Okullarda sanat dersleri için çoğu yerde ayrıntılı müfredat program-ları hazırlanmaz değil gerçi. Bu alanda büyük paralar yatırıldığı da olur. Gerekli teçhizata, öğretmenlere, vs. özel tahsisatlar ayrılır. Giderek okul-da sanat yeteneği gösterenler için daha Heri aşamalarda özel akademi-ler, vs. açılır. Hatta bizimki gibi ikimi ülkelerde «harika çocukların» eğiti-mi için özel kanunlar dahi çıkarılır. Yetenekli bireyler büyük bir özenle sa-natçı olarak yetiştirilirler. Sanatçı olma eğitimi görürler, ama, bundan öte ne oldukları kimseyi pek ırgalamaz !

Bunları söylerken, sanatın uygulamada bir uzmanlık alanı olduğunu inkâr etmek istemiyorum. Bunun için özel eğitime muhakkak ki gerek vardır. Bu özel eğitimin bugün nasıl yürütüldüğü ve aslında nasıl yürü-tülmesi gerektiği 'konusu da ayrı bir konudur. Burda sadece, burjuva eği-timinde sanata genel yaklaşımın karakterini vurgulamak istiyorum. Bu yaklaşım, eğitimle (bireyin her bakımdan yetişmesiyle) sanat arasında organik bir bağ görmemekte, böyle bir bağ kurmayı da öngörmemektedir.

Oysa sanat pekâlâ, eğitimin tüm dokusuna işleyebilir. Bireyin özelli-ke çocuklu ve ilk gençlik çağında taşıdığı tüm imkânları çok yönlü gelişt-irmeyi amaçlayan bir eğitim anlayışının ve sisteminin ayrılmaz bir par-çası olabilir.

Buna yardımcı olacak ilk malzeme şimdiden elimizin altında : Çocuk.

Türlü özel fizik ya da psikolojik nedenlere bağlanabilecek istisnalar dışında bütün çocukların sanata özel bir duyarlık gösterdikleri bilinir. Ço-cuk resimlerinde, çocukların kendi kendilerine ve birlikte uydurdukları türlü oyunlarda, ninni ve masala sürekli yeni içerik ve biçim boyutları ka-tan yaratıcı çocuk muhayyilesinin işleyişinde, bunun tezahürlerine hepimiz tanık olmuşuzdur. Oysa burjuva toplumunda çocuğun eğitilmesi süre-cinde çocuk «büyüdükçe» sanat duyarlığının köreldiğini görüyoruz. Bu bir olgu. İstisnasız her çocukta görülmüyor ama, genel kural budur. Çün-kü çocuk kendi başına yaptığı daha ilk şeyde önüne dikilip «o öyle yapı-

maz, böyle yapılır! Bu yanlış, böylesi doğru!» diyen kocaman adamlarla karşılaşmaktadır. Yani çocuğa evde ve okulda da genel olarak burjuva «yanlış - doğru» değer yargıları aşılandığı gibi, sanat konusunda da burjuva dünya görüşünce ve 'burjuva toplum pratiğince belirlenmiş yanlış-doğru, güzel - çirkin kategorileri aşılanmaktadır. Öyle ki çocuk, sonunda sanata olan duyarlılığını, yaratıcı duyarlılığını da, sanattan etkilenme duyarlılığını da yitirmektedir. Kendisi birşey yaparken, ya da bir algısını estetik duyarlılıkla dönüştürerek başkalarına aktarırken dünyaya kendi gözüyle değil, kendileri de hep aynı çarktan geçmiş büyüklerin gözüyle bakar olmaktadır. Ve her çocuk (yine aynı burjuva şartlanmasının bir sonucu olarak) bir an önce büyümeyi her şeyden çok özlediğinden, Kendi yaptığından kendisinin de sıtkı sıyrılmaktadır. Birşey yaparken, meselâ resim çizer ya da, masal uydururken, içinden geldiği gibi değil de, büyüklerin ondan bekledikleri gibi yapmasını öğrenmeye can atmaktadır. Çünkü dünya ile arasına burjuva dünya görüşü ve toplum pratiğinin yanlış toplumsallaştırılmış bilinç perdesi gerilmektedir. Bunun genel bir olgu olarak karşımıza çıkan sonucu çocuğun büyüdükçe sanat duyarlılığından uzak düşmesidir.

Şimdi burda söz konusu olan, bu süreci nasıl değiştirelim de her çocuktan özgün ve dörtbaşı memur bir sanat dahisi çıkaralım sorusuna cevap aramak değil elbette! Sorun şu : Çocuğun büyüdükçe sanat duyarlılığından uzak düşmesi doğal ve kaçınılmaz bir süreç değildir. Tam tersi. Çocuğun yanlış ve yapay değerlerle sömürü üzerine kurulu sınıflı toplum düzeninin çarpık toplumsal bilinciyle topyekün yabancılaşma çarkında öğütülüp ufanmasının, bu yüzden kişiliğinin tüm veçheleriyle önceden belirlenmiş belli bir kalıba sokulmasının belirtisidir. O halde çocukta ..varolan sanat duyarlılığının eğitimin her alanında hem yaratıcılık açısından, hem de sanattan etkilenme açısından nasıl değerlendirelim ki çocukluk ve ilk gençlik çağındaki bireyler sözkonusu yabancılaşma çarkından geçmeksizin gerçek ve özgün kişilik sahibi olarak yetişebilsinler; genel olarak, sanatla eğitim arasında ne tür bir bağ, karşılıklı bir bağ kuralım ki çocuğun sanat duyarlılığı tüm eğitim sisteminin «insan»a yaklaşımını olumlu yönde etkileyecek bir hareket noktası olabilsin ? Sorun budur.

Çocukta sanat duyarlılığını körelten başlıca iki etkenden söz ettim : Birisi, sanatı, işlevi salt kendisine yönelik bir faaliyet sayan burjuva sanat anlayışı; ikincisi, büyüme sürecinde çocuğun bilincinin burjuva dünyasına göre yanlış yönlendirilmesi. Bu iki etken birbirine sıkı sıkıya bağlı. O halde sanata, onun toplumsal işlevini ve üretimdeki yerini gereğince

gözönünde tutan, bugünkünden farklı bir yaklaşımın eğ'itim sisteminin her dalında uygulanmaya çalışılması, çocuğun bilincinin başka bir düzeyde, bilimsel bir dünya görüşüyle uyumlu bir doğrultuda bilinçlice yönlendirilmesini kolaylaştırabilir. Zaten çocuktaki sanat duyarlılığı, taze halinde, çocuğun dünyayı kavrama ve değiştirme faaliyetinin ve bu faaliyet içinde sosyal bir kişilik kazanma cehdinin bir veçhesidir. Çocukta sanat duyarlılığının köreltilmeden (ve sadece sanata yönelik olarak değil, kişiliğinin tüm unsurlarına yönelik olarak) gelişmesine imkân veren bir eğitim sistemi, çocuğun önünde gerçek ve her yönüyle yetkin bir kişiliğe sahip olabilmesi için engin ufuklar açacaktır. Böylelikle eğitimin amacı, kalıplaşmış uzman ya da meslek tipleri, veya mucizevi dehalar yetiştirip ortaya salmak değil, duyarlılığıyla ve becerisiyle, değer yargıları ve kişiliğıyle tam bütünleşmiş insanın yetişmesinin imkânlarını yaratmak olacaktır.

Bu kısa ve ister istemez eksik teorik değerlendirmenin ötesinde benim, böyle bir anlayışın uygulamaya konulması yolunda daha somut öneriler getirmeme elbette ki imkânlarım elvermiyor. Bu bakımdan müfredat programının yapısında sanatın tutacağı yer, diğer derslerle organik bağı, sanatın bir bireysel merak, eğlence ya da hüner sergileme konusu değil, dünyayı 'kavrama ve yorumlamada, giderek değiştirmede toplumun bireylerini birleştirici bir uğraş olarak ele alınması, ve genel olarak, çocuktaki sanat duyarlılığının eğitimin bütünselliğı içinde hayata geçirilmesi konularında eğitimi arkadaşların deneyleri ve düşünceleri hepimize ışık tutacaktır. Tartışmanın bu alanda ileride yapılacak daha ileri çalışmalara ve getirilecek önerilere başlangıç olmasını dilerim.

TARTIŞMALAR

Hasan MİDİLLİOĞLU : Sayın Başkan, Sayın Konuklar Ve Sayın Delegates.

Sariat ve Eğitim konusunda bizi yetkin bilgileriyle aydınlatmaya çalışan Sayın Tektaş AĞAOĞLU'na özellikle teşekkür ederim.

Ancak kendi gözlemlerimize ve düşüncelerimize göre bu hazırlığa bu çalışmaya katkıda bulunmayı doğru gördük. Kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu toplumlarda sanatı iki ana sınıfın sanatı olarak ayırmak mümkündür. Birincisi üretim araçlarına sahip burjuva azınlığı ideolojisinin şu veya bu yolla yansıtan sanat; ikincisi üretim araçlarının emekçi kitle yararına ve çalışanların mutluluğu için kullanılmasına yine şu veya bu yolla çözüm getiren sosyalist ideolojinin sanat anlayışı.

Bu kesin ayrılmalara zorlamanın başlıca iki nedeni vardır: Birincisi, sanatın hangi türü olursa olsun sınıfsallığın bu kesin belirlenmesinden koparmak olanaksızdır. İkincisi hiçbir sanat türünün en açık seçik, en kişisel olanı bile, hiç bir zaman altyapı - üstyapı kolaycılığı ile belirtisi olduğu sınıfsal ideolojisiyle dolaysızca indirgenemez. Çünkü sanatsal gösteri ile sanatın yansıttığı dünya görüşü arasında akıl almaz karşıt girişimler alanı vardır. Sahip olduğu sınıfın tüm özelliklerini taşıyıp burjuvazinin yabancılaştırma politikasının etkisi altında kalmamayı başaran - yetenekli demiyoruz - işçi sanatı sınıfsal yapısı sanatıyla ilgilidir. Yetenek metafizik bir kavramdır. Biz buna toplumcu sanatçı işidir diyerek alternatif getiriyoruz. Yani sanatçı bir anlamda üretkendir. Ancak sanatçının sınıfsal yapısı düşünce, anlatım ve kâğıda yansıyınca bilinçli sanatçı ve toplumcu sanatçı diye iki ayrımla karşılaşmak mümkündür.

Yahya KEMAL de, Nazım HİKMET de ozan olarak ortak payda sanatçıdırlar. Ama öteyandan Yahya KEMAL ile Nazım HİKMETİ birbirinden ayıran sınıfsal özelliği sanat üzerindeki yansımasını görerek birine bireyci, diğerine de toplumcu diyoruz. Örneklersek, Yahya KEMAL ve benzerleri burjuvazinin özel içki alemlerinde onları keyiflendirmelerini sanatsal bir görev olarak kabul ederlerken ATATÜRK'ün Nazım HİKMETİ bir içki alemine davet etmesi karşısında Nazım'ın ben size Eftelya değilim diye yanıt vermesini belleğimizden silemeyiz.

Bireyci sanat, insanı bir bireyci toplum birleşmesi olarak kavramaz. Yalnızca bireyin dar ve belirli sınırları içinde görür toplumu. Yani öznelcidir. Geleceğin kapılarını güvenle, bilinçle zorlayıp insana birgün mut-

laka güzel günleri muştulamak yerine, bireyi 'karanlığa sürükler. İnsanı yaşadığımız dünyadan soğutmak için elinden geleni yapar. Dünyadışı dünyaların varlığını ileri sürerek, gerçek mutluluğun orada olduğunu söyler. Bu anlayış «ben eremedim murada, öbürsü mamur olsun» şeklinde ifadesini bulur.

Buna karşılık toplumcu, gerçekçi sanat iyimserdir, iç açıktır, umut verir, savaşımcıdır, atılgandır, araştırmacıdır. Sınıflararası çelişkileri görür, saptar ve çözüm önerir, Somut öneriler getirir, somut önerileri kalıcıdır. Önerileri bitimlik, arşivlik, müzelik, değildir. Ama insan belliğinde kazanmıştır. Demokratik eğitim istemlerinde sanat anlayışı bu çerçeveler içinde anlaşılmalı, sanat eğitimi işlevine, kitleleri uyutan, uyuşturan, yozlaştıran bireyci sanat anlayışının yok edilmesi, alternatif olarak kitleleri uyaran, içinde bulunduğu ekonomik ve politik çatışmaları bilince çıkararak ve çözüm yolları öneren ve toplumun, toplumcu sanat anlayışına ağırlık verilmesidir. Saygılarımla.

Hüseyin ŞENŞAŞTIMOĞLU : Sayın Delege Arkadaşlarım,

Bana öyle gelir ki, devlet bütçesinin 'büyük eksik yanlarından birisi toplumcu sanat kuramını yakından tanımamış olmasıdır. Bu oturumda bu bildirgenin sunulduğu sırasında gördük ki, gerçekten gördük ki devrimci kesim, Marksist toplumcu sanat kavramı konusunda gerekli bilgiye sahip değildir. Şuradan anlıyoruz ki diğer bilgilerin okunuşu sırasında pek çok arkadaşımız söz almaktayken bu bildirge üzerinde nedense istekli çıkmadı. Demek ki bu konudaki hazırlığımız, birikimimiz yeterli değildir. Devrimci dünya görüşünün bütünlüğünün kavranmasında marksist sanat kuramının mutlak bilinmesi gereği vardır.

Tartışmalarda çeşitli platformlarda gördüğümüz kuramsal tartışmaların büyük eksikliği, Marksist sanat anlayışının bilinmemesinden doğmaktadır. Bir devrimci görüş ele alınırken, üç yönlü olarak ele alınmak zorunda. Marksist tarihsel gelişim, diyalektik materyalizm ve Marks'ın ortaya koymuş olduğu Marksist dünya görüşünün bütünlüğü ile yansıtan Marksist sanat kuramıdır. Bildirgede Marksist sanat konusunda, yahut toplumcu sanatın temel ilkeleri konusunda bir açıklık, hiç değilse bir başlık niteliğinde yer verilmemiş olmasını gördüm.

Sayın yazardan özellikle bu konuda çok kısa da olsa Marksist sanat kuramının ana ilkelerini hiç olmazsa toplumumuza yansıtabilirlerse çok yerinde ve iyi olacaktır. İnaniyoruz ki Marksist sanat kuramını yakından tanımakla düşmekte olduğumuz pek çok yanlışlığı ortadan kaldırmış ola-

çağız. Sanat, Marksist dünya görüşünün bütünlüğü ile topluma en etkili biçimde, en geniş şekilde ulaştırılmasında çok etkili bir araç olduğuna göre, devrimci kesimin herhalde sanat kuramları konusunda, özellikle dünya görüşü bütünlüğü ile ve bu bütünlük içerisinde, toplumsal yapı içerisinde; kişinin görevi, işlevi nedir? Marksizmle devrimci dünya görüşüyle nasıl bütünleşecektir? Tüm bunları yansıtmak, bunları yakından tanımak, sindirmek, bunlarla bilinçlenmek çok etkili olacaktır. Özellikle öğretim ordusundaki kişiler olarak okullarımızda en çok bunun eksikliğini görüyoruz, en az uygulamalarımız, yahutta en başarısız uygulamalarımız bu alanda kendisini gösteriyor. O nedenle sırası gelmişken ben arkadaşlarımdan, devrimci dünya görüşünün bütünlüğü ile yansıtılmasında çok etkili bir yöntem olan Marksist toplumcu dünya görüşünü yakından tanımaları nedeniyle söz aldım. Bu anlayış içerisinde Sayın Yazar'dan topluluğumuzu aydınlatması gereğini rica ettim. Teşekkür ederim.

Kenan COŞAR : Saygıdeğer Delegeler

Bildirgeyi sunan sayın yazar Tektaş AĞAOĞLU'na teşekkür ederiz. Sözlerime izninizle 'bir arkadaşımın edindiğim bir çarpıcı yaşanmış olayla başlamak istiyorum. Artvin'li olan bu arkadaş, askerliğimizi beraber yapıyorduk bu arkadaş, bana şöyle birşey anlatmıştı : (O günden buyana öğretmen olarak anlatılan bu anı üzerinde sürekli düşünürüm, böyle bir ilişki içerisinde 'böyle bir diyalogu kuramadığım için' de yanarım). Olay şu; Sanırım olayı yaşayan Sayın Fakir BAYKURT'un kendisi. Olayı bu biçime getiren de kendisi. Çünkü bana anlatan, arkadaş Sayın Fakir BAYKURT'un Artvin'deki öğrencisiymiş. Ondan aynen anlatıyorum : Olay şu; birgün bir hafta önceden kompozisyondan sınav yapacağını söylüyor. Ve bir hafta sonra sınıfa giriyor, aylardan bahar, etraf yeşillenmeye başlamış, çiçekler açmış, elinde bir çiçekle sınıfa giriyor ve hiç birşey demeden masanın üzerindeki öğretmen sandalyesine oturarak dersin sonuna dek bekliyor. Dersin sonu geldiğinde bütün yazılı kâğıtlarını toplayarak ^mıftan çıkıyor. Yazılı kâğıtları boş değil! Bütün öğrenciler, öğretmenir e'indeki çiçekle sınıfa girişiyle, ne demek istediğini anlamışlar, neyin yazılması gerektiğini anlamışlar. Ve yazmaya başlamışlar.

Bu çok romantik, çok duygusal gibi gelebilir ama, öğrenciye bir duyarlılığın, belirli konularda tepki göstermenin kazandırılması açısından çok olumlu bir girişim ve çok üstün bir başarıdır. Böyle bir duyarlılığı öğretmen olarak düşünürsek hangimiz acaba öğrencilerle 'kurabilmişiz, ya da kurulanların sayısı, öyle sanıyorum ki çok fazla olmasa gerek. Bunu bunun için söyledim: İşte sanat insana böylesine bir duyarlılık kazandırır, böylesine bir tepkiyi geliştirme özelliği kazandırır. Bu nedenle eğitim öğre-

timde sanatı savsaklamak, bizim için çok büyük bir yanılgıdır. Bir de bir gözlemimi burada sunmak istiyorum'. Öğretmen olan bazı arkadaşlar, özellikle sanat yapıtlarına karşı olan ilgiyi öğrencide canlı tutmak yerine öğrencinin düzeyinin çok üstünde olan, öğrencinin anlamasının da bir hayli zor olduğu bilimsel yapıtları öncelikle öğrencinin eline tutuşturmaya kalkıyorlar. Elbetteki bilimsel yapıtlar öğrenciye verilmesin, öğrenci bilimsel yapıtları okumasın demiyoruz, diyemeyiz de! Böyle birşey sözkonusu da değil. Ancak, öğrencinin ilk aşamalarda daha çok sanatsal bir yaklaşımla konunun içine girmesi ve bütün duyarlılığı kazandıktan sonra da bilimsel yapıtlara yönelmesi, sanırım daha mantıklı, daha tutarlı ve daha a'kıllica bir yöntemdir eğitim ve öğretimde.

Sayın-bildirgeyi sunan-yazarın, sosyalist ülkelerde, sosyalist sistemde sanatın işlevi konusunda da açıklamalar getirmesini ben kişi olarak istedim, sanırım, bu konu da belki de zor olur. Benim getirdiğim soru karşısında bu konuda da söyleyecekleri olacaktır. Ayrıca benim örgütümüze de burada bu nedenle bir çağırım sözkonusu : Biliyorsunuz, TÖB-DER'in çrkarmış olduğu Yeni Toplum isimli bir dergi vardır. Son sayılarda bu dergide sanat yapıtlarıyla ilgili, sanat çalışmalarıyla ilgili yapılan girişimlerin bu derginin kapsamının içine alınmadığını, dışlandığını görüyoruz.

Yanılmıyorsam, aylık bilim, sanat, kültür dergisi iken, şimdi adın bilim ve 'kültür dergisine dönüştürüldü. Belki bu derginin bu konuda böyle kalması daha uygun görülebilir de. Fakat öğretmenlerin ve eğitimle ilgili olan kesimlerip sanat konusundaki yönelişlerini de örgüt değerlendirmek zordur. En azından sanat çalışmalarına yer veren bir yayın organının çıkartılması ve yayın organında bu tür çalışmaların değerlendirilmesi gerekir. Bu konuda öyle sanıyorum ki, elimizde yeterince yetişmiş unsur da vardır. En azından yazar Olan üyelerimiz vardır, bunlar aynı zamanda öğretmenlerdir, TÖB-OER'in üyesidirler. Onların da katkılarıyla ve onlardan oluşacak bir yazı kurulunun denetleminde ve yönteminde böyle bir derginin çıkartılması kanımca yararlı olur. Teşekkür ederim.

Fuat OLGAÇ: Günümüzde sanat konusunda yapılan tartışmalar sonucunda birçok değişik getirilmektedir. Bu tartışmalara karşın sanatsız bir toplumun olmayacağı gerçeğine karşı çıkmak olası değildir/Kökenine indiğimizde sanatın, insanın doğayı değiştirme çabasıyla, yani üretimle birlikte ve toplumsal olarak başladığını görürüz. İnsanın benzetme yoluyla yaptığı araçlarla, hayvan taklidi yapmasıyla, kısacası çalışan insanla birlikte başlamış, ondan doğmuştur.

Toplumların değişimi beraberinde sanat anlayışını da getirmiştir. Çünkü, sınıfların doğuşu, sanat üzerinde etki yapmış ve ezen sınıf her şeyde olduğu gibi sanatta kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya, başlamıştır. Bu değişime karşın sanat, toplumsallığını ve gerçeği yansıtmaya niteliğini yani özünü korumuştur.

Sanatın eğitici ve yaratıcı olduğu gerçeği dünya genelinde ve Türkiye özgölünde çarpıtılmaktadır. Emperyalizm ve ülkelerdeki egemen sınıflar «Sanat sanat içindir» anlayışıyla ezilen 'halk kitlelerini sanattan koparma doğrultusunda yönlendirmeye çalışmıştır. Kapitalist düzen beraberinde sanatçılar için birtakım özgürlükler getirmiş fakat sanatçıları kendi çıkarları doğrultusunda üretmeye zorlamış ve kısmen başarmıştır. Onların gözünde sanat kendi pazarlarında kullanılmaktan bir metadır. Sanatı halk kitlelerinden koparma uğraşını Türkiye içinde de açıkça izliyoruz. Örneğin, bakıldığında ne olduğu bir türlü anlaşılabilen resimlerin sıralandığı sergiler, yayın organları (Televizyon, Radyo) aracılığıyla yabancı kaynaklı sözde müziklerle kitleleri, sınıfsal mücadeleden soyutlamak amacını gütmektedir. Bu arada sinemalarıyla tiyatrolarıyla tamamen halk yığınlarından uzak, kendi sınıflarına, hitab eden, kendi sanatlarını halk yığınlarına kabul ettirmeye çalışmaktadırlar. Bunun yanında halkın bağrından kopan öz sanatını, onlara götürmeye ve halkın sosyal ve kültürel sorunlarını dile getirmeye çalışan ilerici sinema ve tiyatrolara yapılan baskılar ve televizyondaki ilerici film ve programların televizyon sansür kurulunda engellenmesi, hakim sınıfların sanat anlayışının ne derece halka yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Bütün bunlardan sonra anlaşılıyor ki, sanat bizde halklarımızın kafasını 'karıştırmaktan ve kendi öz sorunlarından uzaklaştırmaktan öteye gitmemiştir. Fakat bu artık halklarımız sanat yapmıyor, sanatı bilmiyor şeklinde anlaşılmalıdır: Anadolu'da gerçek halk sanatı devam etmektedir, hem de tüm uğraşılara; karşı özünü kaybetmemiştir. Burjuvazi sanatın eğitici olduğunu çok iyi bildiğinden bu tür uygulamalar yapmış ve bu uygulamaları ilköğretimden başlatmıştır.

Ülkemizde emperyalizme bağımlı yerli tekelci burjuvazi ve toprak ağalarından oluşan OLİGARŞİK bir dikta hüküm sürmektedir. Bu gerçeği sanattan ayrı düşünemeyiz. Çünkü, bu bağımlılık her şeye yansımaktadır. Ayrıca Türkiye'nin doğu ve güney doğusunda kendine özgü sanatı olan ayrı bir . . . . . yaşamaktadır. Sömürge bir ulus olan. . . . . .dana önce

belirttiğimiz gibi kendilerine özgün zengin sanatları vardır. Fakat bu ulus üzerinde uygulanan asimilasyon politikası (Kendi diliyle konuşmasının yasaklanması vs.) sanatına da yansımaktadır. Bu politikanın uygulanmasında eğitim (okullar) araç olarak kullanılmaktadır. Kendi türküsünü söyleyememesi, gelenek ve göreneklerinin zorla hakim ulusun yaşantısına uydurulmaya çalışılmış buna örnektir. Ddrra ilkokul çağındayken çocuğa ana dilini yasaklayıp hakim ulusun dil-liril öğrenip konuşması zorunlu'kılmaktadır. Soruna yaklaşırken bu konuya özenle bakmak ve üzerinde durmak zorundayız ..... ilerici eğitimcileri olarak sömürge sanatı üzerindeki bu asimilasyon politikasına karşı mücadele vermek birinci görevlerimizdir. Tektaş AĞAOĞLU'nun DEK'e sunduğu bildirmede doğu halkının sanatı üzerine tek bir sözcük bulunmamaktadır. Bu da devrimci sanatçıların bile egemen ulus şovenizminin ne ölçüde etkisi altında kaldıklarını göstermektedir.

Ülkemizde ve benzeri ülkelerde hakim sınıflar kendilerince yetenekli olan birtakım insanlar için özel eğitim yerleri açıyor, buralara sanat yetenekleri olan eğitimciler yerleştiriyorsa yine kendi çıkarları doğrultusundadır... Ayrıca buralarda yönlendirilenler hakim sınıfların çocuklarıdır. Çünkü bu özel yetenekler (onlara göre) sadece kendi sınıflarına özgüdür. Gerçek olan bir şey var, o da bu tür yerlerin toplumsal sanat anlayışının eğitim yoluyla yozlaştırmak amacı ile kurulmuş olmalarıdır. Örneğin (Devlet Konservatuarı - Devlet Opera ve Balesi gibi) bildirmede bu konuya değini lmeşine karşın özü hakkında gerekli açıklamanın yapılmaması bir eksikliklerdir.

Eğitim süreci içinde çocuklara sanat açısından özgürlük tanımak yeterli değildir. Çünkü burjuva yargıları okul dışında da sürmektedir. Soruna yaklaşırken dikkat edilmesi gereken şey bu değer yargılarının tüm ağırlığıyla hüküm sürdüğü günümüz düzeninde tümüyle çözümlenemeyeceği gerçeğidir. Ülkemiz özgülünde yapılması gereken şey bu sorunu OÜGARŞI'nın eğitim düzeni içerisinde asgarîye indirmektir. Çocuklara eğitim süreci içinde öncelikle gerçek sanat anlayışını vermeye çalışıp bu doğrultuda pratiğe sokabiliriz. Örneğin bir müzik dersinde - Orda bir köy var uzakta/O köy bizim köyümüzdür/Gitmesek de gelmesek de o köy bizim köyümüzdür- gfbî türkülerin notalarını öğretirken öncelikle onun içeriğini, amacını vermek gerekir, klasik müzik bestecilerinin doğum ve ölüm yıllarını ezberletmeyi burjuvazi eğitim kurumlarında zorunlu kılma-

su da bizler kendi halk bestecilerimizi de anlatabiliriz. Bütün bunları ya* parken amacımız eFbetteki eğittimiz, y6nlendirdiğimiz çocukları sanatçı yapmak iddiası değildir, sadece ik66k beyinleri burjuva değer yargılarından t6m6yle olmasa da korumak arındırmaktır.

Daha 6nce belirttiğimiz gibi g6n6m6z koşullarında sorunu t6m6yle 6z6mlenemeyen değildir. Bu bizim olanaklarımızı aşmaktadır. Sorunun 6z6m6n6n ancak sosyalist topluma geçişle m6mk6n olacağı bir gerçektir. «Sanatın sanat için» -değil, *haik* için olduğu ve bu doğrultuda eğitim kurumlarındaki burjuva değer yargılarına karşı omuz omuza m6cadele vermek zorunda olduğumuzun bilinoine varmalıyız.

SUNUCUNUN ELEŞTİRİLERE VERDİĞİ YANITLAR

Tektaş ÂGAOĞLU : Arkadaşlar, konuşan her üç arkadaşına da eleştirilerinden ötürü teşekkür ederim. Söyleyeceklerim şunlar: Hasan MİDİLLİOĞLU arkadaş doğru şeyler söyledi. Yalnız benden sanat ve eğitim konusunu işlemem istendiği zaman, düşündüm, ve sanatla eğitim arasındaki ilişkiyi özellikle eğitimcilerin ilgilenebilecekleri açıdan ele aldım'. Daha doğru ve daha yerinde olacağını düşündüm, Bu 'bakımdan bu bildiriye hazırlarken bütün eksiklerimle beraber, sanat üzerinde genel görüşler getirmeyi, sanatın tarihsel gelişmesini ve bundan sonraki gelişme perspektiflerini özellikle sınıflı toplumlarda sanatın varacağı yer ve yapacağı işler gibi önemli yeni bir konuyu 'bilerek ele almadım. Hasan MİDİLLİ arkadaşına söyleyeceklerim budur.

Hüseyin ŞENŞAŞTIMOĞLU arkadaş, Marksist sanat kuramı üzerine bildirmede birşey söylenmediğini, bunun bir eksiklik olduğunu söyledi. Buna da deminki cevabı verebilirim.

Konuyu böyle ele almadığımı, sanatla eğitim arasındaki Nişkinfn bence önemli olan eğitim açısından da sanat açısından da, fakat-özellikle eğitim açısından önemli olan bir yanını ele almak istedim. Onun için böyle bir konu çerçevesinde Marksist sanat kuramını incelemek gereğini duymadım. Arkadaşımız fırsat bu fırsatken bu konuda birşeyler söylememi istedi. Oysa 'maalesef yapamayacağım. Nedeni basit, Marksist sanat kuramı çok önemli ve geniş bir konudur aslında. Özellikle bilgi teorisiyle yakın ilişkisi vardır bu konuyu^ Marksist sanat kuramı konusunun uzmanı değilim. Bu konuda belli bir uzmanlığım olmuş olsaydı, burda ayak üstü de olsa toparlayıcı bir biçimde, kafa karıştırmadan ve bu arada bazı yanlışlara da düşmeden sayın arkadaşın dileğini yerine getirebilirdim. Fakat şu andaki olanaklarımla bunu yapmak mümkün değil. Mazur görünmenizi rica ederim.

Yine aynı nedenle sosyalist ülkelerde sanat ve eğitim konusu üzerinde durmadım, bu bence daha önemli bu bildiri açısından. Daha çok önem taşıyan bir eksikliktir. Bildiriye hazırlarken içinde bulunduğum koşullar biraz sosyalist ülkelerde bulunmaya, benim bu bildiride ele aldığım açıdan nasıl yaşıldığını araştırma safhasını bulamadım. Onun için bu konuda daha birşey söylememe, size bilgi vermeme maalesef imkân yok. Çünkü sosyalist ülkelerde eğitim ve sanat ilişkisi, sözkonusu sanat eğitimi konusu olsun, bunlar için bayağı somut 'bilgilere sahip olmak gerekir. Arkadaşlar, genel olarak bir noktayı burada biraz açıklığa kavuşturmak

istiyorum. Söyleyeceklerim belki yardımcı olabilir. Dikkat ettiyseniz, konuda, çocuğun yetiştirilmesi ve bu eğitimde özellikle sanatın yeri üzerinde durdum. Bunun daha ilginç gelmesinin nedeni şu : Dünya nüfusunun yarıya yakın bir bölümü, çocuklardan ve gençlik çağındaki kimselerden oluşuyor.

Hayatımızın 1/3'üne yakın bir bölümü bu çağlarda geçiyor, yahut 1/4'üne yakın bir bölümü bu çağlarda geçiyor. Bu çağlar çok formatik dediğimiz çağlar. Yani insan kişiliğini belirleyici çağlar. Aynı zamanda maddî üretim ve insan uğraşısının büyük bir bölümü çocuklarla ilgili. Çocukları dünyaya getirmek, çocukları yaşatmak, çocukları beslemek, giydirmek, okutmak, büyütme gibi. Yani çocuk aslında pek o kadar farkına varmadığımız ölçüde bireysel hayatımızın da, toplum hayatımızın da çok önemli bir parçası. Oysa, biz çocukluk çağına ve ilkökul çağına, bir an önce bitmesi, perdenin kapanması ve geride bırakılması gereken bir çağmış gibi bakıyoruz çoğu zaman.

Bu çağdaki insanlara yaklaştığımızda da, bu bakış açısı farklı. Yani biz bu çağda yaşayan insanları, bireyleri sayıca da küçümsenmeyecek ölçüde de önemli olan bu bireyleri yetişkinliğe hazırlık olsun diye ele alıyoruz ve öyle gösteriyoruz. Küçüklük çağını yetişkinliğe hazırlık çağı olarak değerlendiriyoruz. Halbuki, bu çağı yetişkinliğe hazırlanma çağı olarak görmemiz mümkündür. Böyle görmemizin yararı da sanırım dana büyüktür. İşte o zaman böyle bir bakış açısı - eğitime böyle bir bakış açısı - yani eğitimin konusu olan çocuğa ve gençlik dönemine böyle bir bakış açısı, sanatla eğitim arasındaki ilişkiyi benim bu bildiride yaklaştığım açıdan gündeme getirecektir ve getirmelidir.

Çünkü bu konu; sanat eğitimi nasıl yapılmalıdır, veyahut da çocuklar nasıl sanatçı olarak yetiştirilmelidir? Veyahut da çocuğa sanat nasıl sevdirmelidir konusu değil! Ben bunu böyle ele almadım. -Konu, aslında kişiliğin gelişmesinde, ortaya çıkışında, sanatın kişiliği geliştirici ve yapıcı bir unsur olarak nasıl bundan yana olunabileceği, eğitim ve sanat duyarlılığının bu bakımdan eğitimin asfî bir unsuru haline getirilebileceğini vurguladık.

Ben de tartışmada eğitimci arkadaşlardan, konuşmamın sonunda da belirttiğim gibi, çocuk ve sanat duyarlılığı ve eğitimde çocukların sanatın nasıl, nerde, ne gibi etkilendikleri yolundaki deneylerinden, gözlemlerinden örnekler vermelerini, buradan hareketle düşüncelerini buradan belirtmelerini dilerdim. Öyle olsaydı, sanırım bu şekilde daha yararlı olmuş olurdu. Bana ulaştırılan bir nokta, sanatın ajitasyon ve propaganda

aracı olarak; etkinliği konusunda açıklık getirmem istendi. Konuşmamda da bir ara bildirdiğim gibi, sanat, biliyorsunuz bir yapı kurumu ve bir üst-yapı kurumu olarak ideolojik*mücadelede, sınıflı toplumda süregiden sınıf mücadelesinin bir parçası olan ideolojik mücadelede, sınıf mücadelesi aracı olarak sanatın çok önemli bir yeri vardır, çok önemli bir etkinliği vardır.

Burjuvazi/sanatı, tabii, bir sınıf mücadelesi aracı olarak ajitasyon ve propaganda yolunda değerlendirmektedir. Burada konuşan arkadaşların da değindikleri gibi, bireyci dünya görüşünü 'kitlelere yaymak ve kitlelere bunu benimsetmek için bireyci sanat anlayışını araya sokmakta ve sanat yoluyla, aynı zamanda sanatın etkililiğinden yararlanarak kendi sınıfsal ajitasyonunu ve propagandasını sürdürmektedir. Televizyonda, sinemada radyoda bunun çeşitli örnekleriyle karşılaşılıyor.

Buna karşı mücadelede demokrat güçlerin, demokratların ve sosyalistlerin sanatı bir ajitasyon ve propaganda aracı olarak bütün etkinliği ile kullanmaları gereği düpedüz ortada. İBuriun nasıl yapılacağı konusu, sanatın ajitasyon ve propaganda aracı olarak etkinliği, önemi oranında da önemli bir tartışma konusudur. Biliyoruz, son zamanlarda slogancı sanat diye bir tartışma konusu ortaya atıldı. Sanatın ajitasyon ve propaganda da etkin bir araç olarak kuianılması meselesinde birtakım sloganlara yer verildiği, sanat konusuna slogan açısından yanaşıldığı yollu bazı tahrifler, daha da çok, bilimsel kılıfla eleştiriler ortaya sürülmeye çalışıldı.

Bunlar datia da devam edecektir. Bu tür yaklaşım doğru! Tabi sanat bir propaganda, ajitasyon aracıdır, çok etkindir, ama buna slogancı bir anlayışla yaklaşmayalım tarzında, Aslında burjuva sanatı, bir propaganda ve ajitasyon aracı kullanımının bir başka tezahürüdür. Arkadaşların bu konuda bir dikkatlerini çekmek isterim. Söyleyeceklerim bu kadar Teşekkür ederim.

KADINLARIN EĞİTİM SORUNLARI
(PANEL)

FİLİZ KARDAM
(İKD)

İnsan emeğinin insan tarafından sömürülmeye başlanması, sınıflı toplumlarla birlikte bir başlangıcı daha simgeler: Kadının eşit ve saygın konumdan ikincil duruma geçişini. Bu, insan soyunun yarısının toplumsal üretime koparılıp eve kapatılması; aşağılanması, metalaştırılması; eğitimsiz bırakılıp, yeteneklerinin köreltilmesi demektir... Bu, kadının iki kat sömürülen bir varlık haline getirilmesi demektir..

İlk sınıflı toplum olan köleci toplumdan bu yana yüzlerce yıl geçti. İnsanlık maden çağından siberetik çağına ulaştı. Ne var ki, emeğin sömürüsü ve kadının geri kalmışlığı kapitalist üretim ilişkileri gereği sürüp gidiyor.

Bir yandan da dünyamız x x. Yüzyılında kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını yaşıyor. Sosyalist ülkelerin her gün gelişen gücü; ulusa! kurtuluş savaşlarının zaferi ve uluslararası işçi sınıfının yükselen savaşımı, yeryüzünden sömürüyü söküp atacak-veikardına gerçek saygınlığı geri verecektir.

Kadının kurtuluşu toplumun kurtuluşundan ayrı düşünülemez; kadının sorunu toplumsal ilerleme ve demokrasi mücadelesi içinde yer alır. Kadın sorununun en önemli yanı ise onun, üretime ve hayata eşit koşullarda katılması sonucunu sağlayacak olan eğitilmesi sorunudur. Bir başka deyişle, kadının eğitilmesi, toplumsal kurtuluş mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Kadın eğitildiği ölçüde sömürüye karşı mücadelede etkin bir güç oluşturacaktır. Kadın eğitildiği ölçüde demokratik ilerici güçleri iki katına çıkaracaktır. Kadın eğitildiği ölçüde gelecek kuşakları sağlıklı ve güçlü yetiştirecektir. Kadının eğitilmesi, özellikle gelişmekte olan toplumların en acil sorunlarından ibridir. Bilindiği gibi geri bırakılmış ülkelerin kadın nüfusu, toplumun en geri kesimini oluşturmaktadır.

Eğer bir toplumda, XX. Yüzyılın son çeyreğinde hâlâ nüfusun % 45'i okur-yazar değilse, durum gerçekten utanç vericidir. Bu utancı taşıması gereken emperyalistler ve işbirlikçileri durumun böyle sürüp gitmesinden yarar umuyorlarsa, anti - emperyalist, ilerici, demokrat ve yurtseverlere çok iş düşüyor demektir. Görevimiz, öncelikle sorunu tüm açıklığıyla sergilemek ve mücadele yöntemlerini saptamaktır. Gerçekleri resmi rakamlarla açıklamaya, okur - yazar oranlarımızı vererek başlayalım: 1975 istatistiklerine göre Türkiye'de 6 ve daha yukarı yaşlardaki toplam okur - yazar sayısı

20.263 bin. Bunun ancak % 38'ini kadınlar oluşturuyor. Yaklaşık her yüz kadından 62'si okur-yazar değii Kadınlarımızın büyük bir kesimi geriliğini bir kader gibi kabullenmiştir. Durumunun kadın olmasından değil, sömürü düzeninden geldiğinin bilincinde değildir çoğunlukla.

Feodal törelerin, ağır bastığı ve ekonomik bakımdan geri kalmış bölgelerde kadının eğitimsizliği daha da akıl almaz ölçülerde. Örneğin Diyarbakır'da okur-yazar olan kadınların oranı % 11, Hakkari'de % 3. Buna karşu büyük kentlerde %50-68'e kadar çıkıyor bu yüzdeler. Yine de büyük kentlerde, % 65-78 arasındaki genel okur-yazar nüfusun % 80-85'ini erkekler oluşturuyor ve kadın aleyhine % 30'luk bir fark göze çarpıyor.

Okur-yazar oranlarının bölgelere göre sıralanmasında en alt sırada yer alan Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da, genel okur-yazar oranı % 18-25 arasında (11 ilimiz). Erkek nüfusu % 30-40'ı okur-yazarken, kadınların ancak % 3-12'si okur-yazar. Bu, her 100 kadından 97-88'inin karabinsizliğin, eski deyimle ümmiliğin karanlığına terk edilmiş olması anlamına gelir. Ve bu kadınlar ana olarak, gelecekte kuşaklara ilk eğitimlerini vermekteler.

Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılında Türkiye nüfusunun % 10'u okur-yazardı. Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı amaçlayan genç devlet, böylesi çağdaş bir kültür sorunu ile karşı karşıya bulunuyordu. Kurtuluş saavaşının ve yeni devletim öncü kadroları gerçekleştirdikten üstyapı hamleleri arasında, 1928 yılında ökuma-yazma seferberliğini' başlattılar. Bir yıl içinde yarım milyondan fazla yetişkin okur-yazar duruma getirildi.

Millet mekteplerinde yürütölen bu seferberlik 1933 Yılına kadar sürdü. Yıl 1940; okur-yazar oranı % 22... 1927'deki % 10'luk rakam oniki yılda iki katına yükselmiřti¹.

1926'da M. E. Bakanlığı içinde Halk Eğitim şubesi kuruluyor. 1932'de kurulan Halkevilerinin gezici erkek ve kadın kursları ve yayınlarıyla halk eğitim! başarıyla sürdürölüyor.

1950 - 60 arası, kapitalist gelişmenin hızlandığı, burjuvazinin devlet desteğiyle palazlandığı dönem. Okuma-yazma oranındaki artış % 6'ya düşüyor.

Devlet yönetimine ağırlığını koyan burjuvazi', tutucu bürokratların da yardımıyla köy kalkınmasına yönelik toprak reformunu dejenere ederken, kancayı Köy Enstitülerine de atıyor. Kız-erkek ve orada köy gençlerinin eğitildikleri, köy yaşamına ve üretime dönük Köy Enstitüleri bir dizi ge-

nelgeyle amacından saptırılıyor. Bu genelgeler arasında 9.5.1047 tarihli olanı, kız ve erkek öğrencileri birbirinden ayırıyor. Demokratik Parti iktidarı 1950'den sonra kapatıyor Köy Enstitülerini. Yine 1950'den sonra partizan hesaplarla Halkevleri kapatılıyor. 1953 Yılında Halk Eğitim Merkezleri açılıyor. Halka eğitim ve kültür götürülen, onları sanatsal etkinlikler içinde de eğiten Halkevlerinin yerini dolduramamıştır Halk Eğitim Merkezleri. 1961-1975 arası Okuma-yazma kursları dökümü H. E. Merkezlerinin belki de tek yaptığı iş olarak ne derece sembolik kaldığı konusunda fikir verecektir.

1961 -1975

Çalışma Sayısı : 61.828	Belge alamayan : 544.956
Katılan : 1.158.193	Belge alma oranı: % 53
Belge alan : 613.237	

Sosyal devlet ilkesinin yer aldığı yeni Anayasayı getiren 27 Mayıs 1960 Devrimi, Türkiye'de ilerici güçlere yeni bir soluk kazandırıyor. 1960-65 arası okur - yazar oranındaki artış % 10'a çıkıyor.

Yine ne ilginçtir ki, kapitalist ekonomik büyümenin en hızlı olduğu 1965-70 arasında okur-yazar oranındaki artış % 5'e düşüyor.

Yerli sermayenin yabancı sermaye ile hızla bütünleştiği, ulusal kaynakların emperyalistlere alabildiğine peşkeş çekildiği bu dönem için ya-dırganmayacak bir olgu.

1970 - 75 arasında artış yine % 5. Halkın dinsel inançlarının siyasal sömürü konusu yapıldığı; imam hatip okullarının, kuran kurslarının hızla yaygınlaştığı dönem, bu dönem, özellikle Küçük kız çocuklarının başlarında örtüleri, grup grup kuran kurslarına gidip gelmeleri her yerde rastlanan manzaralardan oldu.

İlkokul zorunlu öğretim. Ancak kız çocukları için geçerliliği az bu zorunlunun. 1975 sayımına göre ilkokul mezunu sayısı toplam 11.762.000. Bunun 7.168.000'i erkek, 4.594.000'i kadın. Mezun sayısının % 39'u kadın. Bu eşitsizlik orta ve yüksek öğrenimde artarak sürüyor.

Büyük bölümü emekçi halikattan alınan vergilerle Oluşan devlet bütçesi;; teşvik tedbirleri, vergi iadeleri, hesapsız krediler yoluyla kişileri zengin etme yolunda kullanılırken; Nato'nun hizmetine ordu beslemek için askeri harcamalara ayrılırken, M. E. harcamaları gülünç ölçülerde kalıyor. Millî Eğitim hizmetlerinden emekçi sınıflara, özel olarak da bu sınıfın kadınına en az ölçüde, ya da hiç bir pay düşmemektedir. 1972 rakamlarına göre

mecburî öğretim kurumu olan» ilkokulda öğrenci sayısı 5 milyon dolaylarında. Bunların 2.9 milyonu erkek, 2.1 milyonu kız. Ortaöğretime devam edebilen kız öğrenci sayısı da son derece düşüktür. % 21.2 olan bu oran, geri kalmış ülkelerle aynı düzeydedir.

Afganistan	:	% 19.8
Ürdün	:	% 26
Türkiye	:	% 21.2
Birleşik A. C.	:	% 30.9

Ortaöğretimde durum yine bölgelere, büyük sanayi kentleri ve geri kalmış kentlere göre farklılık gösteriyor: .

Kent	(1970 • 71 öğretim yılı)	
	Erkek	Kız
Ankara	160.000	140.000
istanbul	180.000	160.000
Kocaeli	28.000	24.000
Bitlis	12.000	4.000
Hakkari	6.000	2.000
Muş	19.000	7.000

Görüldüğü gibi, geri bıraktınmış bölgelerde orta öğrenimdeki ikiz öğrenci sayıları yarıya, üçte bire kadar düşmektedir. Bu illerimizin sayısı pek de az değil : Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkari, Mardin, Muş, Ordu, Rize, Siirt, Urfa, Van.

Mesleki öğrenim yapan lise dengi okullarda ise bu sayılar çok daha fazla düşmektedir.

Bilindiği gibi eğer aidede erkek çocuk varsa aileler, kızı değil, erkek çocukları okutmayı yeğlerler. Kız çocuk nasıl olsa evlenip gidecektir. Ekonomik olanaksızlıkları ve toplumda geçerli kadın anlayışı birleştiğinde kadın aleyhine büyük bir haksızlık ortaya çıkmaktadır. Doğaldır ki bu haksızlık, emekçi sınıfların kadınlarına ve kızlarına yöneliktir büyük ölçüde. Bu durum yüksek öğrenimde daha da ağır bir biçimde sürer. Türkiye'de bugün yükseköğrenim gençliğinin ancak % 5.7'i işçi sınıfı kökenlidir. Bu sayının % 85'ini ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Çeşitli ülkelerin tüm yükseköğrenim kurumlarında okuyan kadın öğrenci aranılan :

SSCB	% 44.4
Bulgaristan	% 45.2
Fransa	% 43.4
A.B.D	% 39.4
ingiltere	% 28.5
Türkiye	% 21.1
Pakistan	% 12

Kızların sorunları yalnızca öğrenime devam edebilmekte sınırlı değildir. Öğrenimleri sırasında ve sonrasında gittikçe ileri boyutlara varmaktadır. Eğitim politikasının içinde bulunduğu açmaz dolayısıyla öğrenciler okul, yurt, kredi gibi sorunlarla başbaşıdır. Ancak bu genel sorunlar kızlar için katmerlenmektedir. Son derece sağlığa aykırı yurtlarda kaldıkları yetmiyormuş gibi, her an yurttan atılma tehlikesi ile karşı karşıyadırlar. Gece en geç 9 - 9.30'da yurtlar kapanmaktadır. Bu saati geçiren, bir derneğe üye olan, sosyal etkinliklere katılanlar her an yurttan atılabilirler. Daha doğuştan aşağılanıp susturulduklarından, sosyal hayatta da başarısız olmaktadır kız öğrenciler. Kolayca çevrelerinden etkilenmekte, bağımsız karar vermekte yetersiz kalmaktadırlar. Bir kısmı toplumda yaygın değer yargılarıyla yozlaşırken, bir kısmı da sapık, maceracı akımların etkisinde kalmaktadırlar. Bu olumsuz koşuttan yenerek, demokratik lise ve üniversite mücadelesinde, doğru görüşler etrafında yer alabilenlerin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Yüksek tabakanın kızları ise, mezun oldukları okullara kazanacakları bir etiket gözüyle bakarlar. Tüm güçlükleri yenerek, çalışma hayatına atılanları ise, iş bulmada, terfitendirmede zorluklar beklemektedir. Kadın - erkek eşitliğini sağladığı için öğrenülen yasalar hâlâ birtakım eşitsizlikleri içermektedir. Kadınlar kaymakam ve vali olamazlar. Kadın, kocasının izni olmadan çalışamaz. Ticari ortaklık kuramaz, yurt dışına çıkmak üzere pasaport alamaz. Medeni kanun özel olarak kadının eşitsizliğinin yasalastırılması örneğidir. M. Kanun bu özüyle Anayasamızla da çelişmektedir.

MESLEKİ ÖRGÜN EĞİTİM VE KIZLARIMIZIN ÖRGÜN EĞİTİMİ

Mesleki teknik örgün eğitim kurumlarının çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak hizmet görmekte, diğer okullar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına, Tarım Bakanlığı ve Ulaştırma Bakanlığına bağlıdır. Son yıllarda örgün mesleki eğitim kurumlarına talep büyük olmuş ve okullara müracaat eden öğrencilerin ihtiyacına cevap verilememiştir. Örneğin (Şema 1) 1975 - 76 öğrenim yılında endüstri meslek lisesine, 80.659 öğrenci müracaat etmiş, ancak 48.366'sı okula alınabilmiş % 40'i ise okula girememiştir.

III. 5 yıllık plan dönemi (1973 -1977) başında, 120 endüstri meslek lisesinden 7'si teknik liseye dönüştürülmüş, 14 yeni endüstri meslek lisesi açılarak bu okulların sayısı 134'e, teknik liselerin sayıları da 44'e ulaşmıştır. Endüstri Meslek Liselerinin, teknik lise haline dönüştürülmesiyle bu okullar tümüyle yükseköğrenime öğrenci hazırlayan bir kaynak olmakta ve okumarda yetişenler toplumun gerçek ihtiyacı olan mestek elemanı niteliğini taşımamaktadır.

Yükseköğretime geçiş olanakları sağlanırken okul müfredat programında mesleki dersler azaltılmakta, genel kültür dersleri ise artırılmaktadır. Bu durum ise, yükseköğrenime devam etmeyip iş hayatına atılan öğrencilerde mesleki ve beceri yetersizliği meydana getirmektedir. Kız meslek liselerinde programların hazırlanmasında işyerleriyle yeterince Miski kurulmamış olması, yetiştirilen elemanlarla endüstrinin istediği elemanlar arasında farklılıklar yaratmaktadır. İş ve İşçi Bulma Kurumunun vermiş olduğu istatistiklerde :

1974 -1975 Teknik öğretilen Kurumundan mezun sayıları :

Örgün Kız Teknik Öğretim Kurumundan mezun: 5.747; işgücü talebi: 1

Yaygın Kız Teknik Öğretim Kurumundan mezun : 19.538; işgücü talebi;

372

Yukarıdaki rakamlardan da anlaşılacağı üzere, Örgün ve Yaygın Kız Teknik Öğretim Kurumları, yurt düzeyinde en geniş ölçüde yayılmış olmasına rağmen, istihdam kesiminin hiç bir bölümüne eleman yetiştirememektedir. Bu okullar tüketici yetiştirmeye devam etmektedirler. Bundan da, örgün eğitimde kazandırılan bilgi ve becerilerin hizmet ve sanayi sektörlerindeki işbölümünde karşılığı olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durum ise göstermektedir ki, kadınlarımızın, genç kızlarımızın bu okullara gitmesi, bu becerileri kazanması, onların toplumsal yaşantılarında hiç bir değişiklik yaratmamakta, toplumsal üretimden kopuk, tüketici niteliklerini değiştirmemektedir.

YAYGIN EĞİTİM :

Ülkemiz fırsat eşitliğinin sağlanamadığı, kadınla-erkek, köyle-Keri, toplumun düşük geliri katmanlarıyla-yüksek gelirli katmanları, ülkenin geri kalmış bölgeleriyle, gelişmiş bölgeleri arasındaki büyük dengesizliklerin var olduğu bir ülkedir. Bu çelişkiler nedeniyle örgün eğitim olanaklarından yeterince yararlanamayan emekçi halkımızın büyük bir çoğunluğu okur-yazar bile değildir.

Okullaşma oranlarının ve eğitim düzeyinin düşüklüğü, okur-yazar almayanların büyük bir kitleyi oluşturması karşısında, süratle geniş yığınların eğitim eksikliklerini giderici; onların değişen toplumsal koşullara uymalarını sağlayıcı; kentleşmenin endüstrileşmenin, tarımda ileri teknolojinin rektirdiği bilgi, becerilerle donatılmaları için okul dışı eğitim düzenlemelerine gidilmesi zorunludur.

Örgün eğitimden yararlanamayan , üst öğretim kurumlarına geçemeyen milyonların mesleki ve kültürel eğitimlerinin gerçekleştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması kaçınılmaz duruma girmiştir.

Nüfusumuzun 13-18 yaş grubunun % 50'si yani 3,5 miyonu okul dışında kalmaktadır. Bu genç işgücünün üretime katılması için mesleki eğitime ihtiyaç vardır.

Mesleki teknik yaygın eğitimin amacı, kişiye ya bir meslek kazandırmak ya da onu mesleğinde geliştirmektir. Milli Eğitim, Sağlık ve Sosyal Yardım ve Tarım Bakanlıkları tarafından açılan kurslar ihtiyacımıza yetmemektedir. Bu kurslar bölgesel işgücü talebini nicelik ve nitelik yönünden karşılayacak biçimde düzenlenmemiştir. Bazı bölgelerde açılan mesleki kurslar, yerel üretim koşullarına uygun olmadığı için öğrenci bulamamakta, ya da meslek edinen öğrenciler edindikleri mesleğe uygun iş bulamamaktadır.

Bu mesleki eğitim kurslarına özellikle feodal ahlâki baskıların ağır bastığı yörelerde kadunilaomızın ve kızlarımızın katılma oranı da çok düşüktür. Doğrudan kızlarımıza hitap eden Pratik Kız Sanat Okulları ve gezici kurslardaki öğretim ise bilindiği gibi üretimden kopuk, çağdaş eğitim anlayışından uzaktır. Çiçek ve pasta öğretimi gibi toplumsal gereksinmelere cevap vermeyen bir program uygulanmaktadır. Bazen köy kızlarına pasta yapımını öğretmek gibi komik durumlar ortaya çıkmaktadır. Dikîş kurslarına gelince bunlar da sadece tüketime dönük kurslar niteliğindedir.

Bu kurslarda pahalıya mal edilen giysiler pazar bulamadığından öğrenci ailesi için yıkım olmaktadır, ya da bu nedenle dar gelirli ailelerin kızları bu kurslara katılamamaktadır. Günümüzde gelişen giyim sanayiini hedefleyen konfeksiyon öğretimi ise ancak bir kaç büyük merkezde uygulanmaktadır.

Bu nitelikteki kurslar, kadını geri kalmışlığından kurtaromamakta, geliştirici olmamaktadır. Toplumsal üretime katılmasını sağlayamamaktadır.

Öte yandan, yaygın mesleki eğitimin bir yanını oluşturan mesleki için eğitim konusunda ülkemizin durumu bilinmektedir. Meslek içi eğitimin, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) kararlarına göre, iş saatleri içinde olması gerekir. Türkiye de bu anlaşmaya imza koyan ülkelerdendir. Oysa biliyoruz ki mesleki eğitim, işyeri düzeyinde ya hiç yapılmamakta, ya da iş saatleri dışında yapılmaktadır. Bu nedenle kadınlar, meslekî bakımdan gelişmemekte, ücret ve terfi konularında erkeklerden daima geri kalmaktadırlar.

ANA - ÇOCUK SAĞLIĞI VE EĞİTİMİ

Ülkemizde ana-çocuk sağlığı konusundaki kötü tablonun nedenleri arasında annenin eğitimsizliği de önemli bir yer tutar.

Bu konudaki eğitimsizlik iki nedenden kaynaklanır. Birincisi ülkemizdeki bozuk eğitim düzeni içerisinde, emekçi kesimin ve özellikle de bu kesimin kadınlarının eğitimsiz bırakılmasıdır.

İkinci neden ise ana-çocuk sağlığı konusunda anneleri eğitime görevini üstlenmesi gereken Ana - Çocuk Sağlığı Merkezlerinin yetersiz çalışmasıdır. Özellikle bebek ölümlerinde anne eğitimsizliğinin rolü büyüktür.

Ana-Çocuk Sağlık Merkezleri B. M. Teşkilâtı Uluslararası Çocuk Fonu (UNICEF) örgütünün öngördüğü ilkeler içinde dünyanın birçok ülkesinde kurulmuş merkezlerdir. Bu merkezlerde gebe annelerin ve 6 yaşına kadar çocukların sağlık kontrolleri doğum ve çocuk hekimleri tarafından yapılır. Merkez ebe ve hemşireleri evleri ziyaret ederek, anneyi ana - çocuk sağlığı konusunda eğitirler, yardımcı olurlar.

Ancak bu kuruluşlar gerek sayıca, gerek personel yönünden çok yetersizdir, örneğin, Ankara'da 0-6 yaş grubundaki çocukların yılda 1.060,000 kez evlerinde izlenmesi gerekmektedir. Oysa 1974 Yılında A.Ç.S. Merkezlerince evlere yapılan ziyaret sayısı 61 bin dolaylarındadır, yani yapılması gerekenin %6'sı düzeyinde kalmıştır.

Ayrıca naıka, kadınlara Ana Çocuk Sağlığı Merkezlerinin önemini kavratmak ve bu merkezlerden yararlanmalarını sağlamak için de ev ziyaretleri eğitimi gerekir.

Örneğin, İzmir'de Gümüşpala semtinde bir Ana Çocuk Sağlık Merkezi bulunmaktadır. Ancak merkezin varlığından bir çok aile habersizdir. Bu da ziyaretlerin yetersizliğini gösterir.

Ziyaretlerin yetersizliğinin nedeni ise personel azlığıdır. Örneğin, Gümüşpala kentindeki Eşrefpaşa Ana Çocuk Sağlığı Merkezine bağlı 17.000 ev vardır. Her gün ziyarete çıkabilen 11 ebe ve hemşirenin tüm evleri gezebilmesi için 64 hafta gerekmektedir.

KİTLE HABERLEŞME ARAÇLARI VE KADINLARIN EĞİTİMİ

Gelişen üretici güçlerin sağladığı bilimsel, teknik olanakların kapitalist toplumlarda kitleyi eğitmek için, değil daha büyük boyutlarda şartlandırarak uyutmak amacıyla kullandığı bilinmektedir. Oysa, basın, sinema, radyo, TV, afiş, kitleleri© iletişim, kültür yayma, eğitim araçlarıdır.

Emperyalizm, ekonomik sömürsünü daha da kolay sürdürebilmek için bir yandan kültürel yabancılaşmayı uygularken, bir yandan cfa kâr mekanizmasını daha hızlı çalıştırmak için kitleleri tüketime şartlandırır. Bundan özellikle kadın nüfus daha fazla etkilenir.

Lüks kapaklı ucuz aşk romanları, foto romanları, sosyete dedikoduları, çizgi romantik, moda, güzellik reçeteleri vb. uyutucu bilgilerin verildiği renkli baskılı gazeteler, gerçekleri sınıf temelinden soyutlayan melodram ve bol adı esprilerin yer aldığı filmler, bulvar tiyatroları; kadınları, düşünmeyen süslü kuklalar haline getirmektedir. Böylece kadınlar bilinçsiz oy deposu, yedek işgücü, tüketici orduları olarak egemen sınıfların emellerine hizmet eder duruma getirilmişlerdir. <

Ülkemizde özellikle TV'nin yaygınlaşmasıyla bu amaçlar daha somut biçimde belirmiştir.

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunu işgal altında bulunduran tekeli sermaye, bu çok önemli- yaygın eğitim aracını beyin yıkama aracı olarak kullanmaktadır. Sosyalist ülkelerde de örneği görüldüğü gibi, özellikle televizyon, okuma-yazma öğretme, mesleki eğitim vermek, çalışmalara yüksek öğrenim sağlamak amaçlarıyla kullanılabilirdiği halde ülkemizde bu olanaklardan yararlanılmamaktadır. Tersine Amerikan casusluk örgütü Ç1A'nın çalışma yöntemlerini anlatan programlardan, boş bilgilerin sorulduğu yarışmalara, yoksul genç kızların zengin fabrikatörlerle evlendiği, dünyayı toz pembe gösteren filmlerden hiçbir içeriği olmayan müzik programlarına, savaş kışkırtıcılığı yapan yayınlara kadar tüm radyo ve televizyon programları, sermayenin ideolojisini kitlelere aşılama amacını gütmektedir. Kadınların yalnızca tüketici, zevk ve süs sembolü olarak gösterildiği reklâm programları ve sınıf savaşının olmadığını iddia eden filmler başta olmak üzere, bu programlar özellikle genç kızlar ve kadınlar üzerinde çok etkili olmak-

tadır. Bir yandan romanlar, fotoromanlar vs. ile zaten beyinleri yıkanan kadınları bu programlar 'büsbütün toplum sorunlarından uzaklaştırmaya çalışmaktadır. Kadın saatlerinde nasıl makyaj yapılması gerektiği, zayıflama rejimleri üzerine uzun uzun bilgiler verildiği halde, çalışan kadınların sorunlarına, ana ve çocuk sağlığı konularına birkaç dakika bile ayrılmamaktadır.

Kısaca özetlersek, bugün kitlelerin beyinlerini şoven duygularla, sosyalist ülkelere düşmanlıkla dolduran TRT yayınları, özellikle kadınların tüketime itilmesinde başlıca etkenlerden biri olmakta, eğitim aracı olmak bir yana, kitlelerin eğitimsizliğinin sürmesine hizmet etmekten, ırkçı, tüketime dönük genel eğitim politikasını yaygınlaştırmaktan başka işe yaramamaktadır.

SOMUT İSTEMLERİMİZ

A — Karabilisizlikle (Ümmîlikle) Savaş :

Türkiye'de işçi sınıfı bilimi ve hareketi doğrultusunda gelişen demokratik kitle, meslek ve sınıf örgütlerine düşen acil görevlerden biri, kırsal ve kentsel kesimlerde karabilisizlikle savaşıdır. Kodnırların okur-yazar durumuna getirilmesinde ve bilinçlendirilmesinde ilerici kadın hareketine önemli görevler düşüyor. İlerici Kadınlar Derneği bu göreve öncelik tanımakta, tüm şube ve temsilciliklerinde okuma yazma kursları açmaktadır.

Cehaletle savaşta başı çekmesi gereken örgütlerden biri de TÖB-DER'dir.

İlerici Kadınlar Derneği olarak bu konudaki somut istemlerimizi sıralarsak :

1 — Devlet olanaklarını cehaletle savaş yolunda kullanmayı sağlayacak yasaların acilen çıkartılması; varolan yasaların geliştirilmesi için tüm demokratik, ilerici kuruluşları harekete geçirip, yasama organını bu konuda zorlamak ve denetlemek. *

2 — Okur-yazar olmayan kadın işçilerin çalıştığı her fabrikada, her işyerinde, mesai saatleri içinde olmak koşuluyla okuma-yazma kurslarının açılmasını yasal zorunluluğa bağlamak.

3 — Kırsal bölgelerde (ki, okur-yazar oranının en düşük olduğu bölgelerdir) kooperatif örgütleri aracılığıyla okuma-yazma kurslarının açılmasını sağlamak, bu amaçla ücret ödenerek ya da gönüllü örgütlenmesine gidilerek yükseköğrenim gençliğinden yararlanılabilir.

4 — Köy öğretmenlerine özel ücret ödemesi yapılarak yetişkinlerin okuma-yazma öğrenmeleri için kurslar açtırılması, yasal zorunluluğa bağlanabilir

B — Yaygın Eğitimde I

1 — Eğitim sistemimizde meslekî teknik yaygın eğitime ağırlık verecek şekilde bir düzenleme yapılmalı ve örgün eğitime geçişler sağlanmalıdır.

2 — Yaygın eğitim üretime dönük ve meslek kazandırıcı, özellikle insan gücü hazırlayıcı niteliğe ulaştırılmalıdır.

3 —• Yaygın eğitim hizmetlerini uygulayabilecek nitelikte ve bu hizmetlerin yapılması için gerekli metod ve teknikleri geliştirmek amacıyla «Yaygın Eğitim Enstitüsü» veya «Akademi»'si kurulması zorunlu duruma gelmiştir.

4 — Pratik Kız Sanat Okullarına endüstriyel nitelik kazandıracak program çalışmaları geliştirilmeli, çevrelerindeki işyerleri ile işbirliği sağlanmalı, çevre işyerleri ihtiyaçlarına yönelik yeni meslek dallarına yer verilmelidir.

5 — Endüstri pratik kız sanat okullarının döner sermaye atölyeleri, birer işyeri ve halka hizmet sunan küçük işletme üniteleri şeklinde düzenlenmelidir. Halkın ucuz giyimini temin edebildiği üretim ve satış merkezleri olmalıdır.

6 — Kursların gerçek anlamda ücretsiz olabilmesi için gerekli araç gereçler ve malzemeler devlet tarafından karşılanmalıdır.

7 — Gezici Köy, Kadın ve Erkek Kurslarının çalışmalarının Pratik Tarım ve Pratik Kız Sanat Okullarıyla uyumlu bir biçimde sürdürülmesi, köy halkını ilgilendiren yöresel, sosyal, ekonomik ve kültürel konular üzerinde program geliştirilmelidir.

8 —• İş öncesi ve işçi eğitim kişiye mesleki terfi ve geliştirme olanaklarını sağlayacak kademeli eğitim verilmeli, buradan Örgün Eğitime geçme olanakları sağlanmalı, özellikle bu konuda kadınların özel durumları flözönüne alınarak kolaylık sağlanmalıdır.

9 — Hiç bir mesleki formasyonu olmayan ve çalışmak zorunda kalan kadınlara meslek edindirici özel kurslar açmak.

10 — Yaygın eğitim olanına giren okul öncesi eğitime özel önem verilmeli, yuva, kreş, anaokulları hızla yaygınlaştırılmalıdır.

11 — Bu amaçla kreş tüzüğü geliştirilmeli, özel işyerlerinde emzirme odaları için 100 kadın işçi, kreş için 300 kadın işçi çalıştırma zorunluluğu kaldırılmalı, her işyerinde kreş uygulaması için yasal önlemler alınmalıdır.

12 — Kamu kuruluşlarında, okullarda memur, öğretmen kadınlara kreş hizmeti sağlanmalıdır.

C — Örgün Eğitimde ;

1 — Kız meslek lisesi programlarının endüstri ile işbirliği halinde hazırlanması ve bu programlara göre yetiştirilecek elemanların istihdam olanları ile daha kolay ilişkiler kurulmasını sağlamak.

2 — Kız meslek liselerinin programlarının üretime yönelik ve istihdam alanlarına uygun dallarda düzenlenmesi.

D — Ana - Çocuk Sağlığı :

1 — Ana - Çocuk Sağlığı Merkezlerini her kadının yararlanabileceği biçimde yaygınlaştırmak.

2 — Bu merkezlerin tanıtılması, duyurulması için TV ve radyo yayınlarından düzenli olarak yararlanmak.

3 — Kitle haberleşme araçları, özellikle TV, radyo yoluyla ana-cocuk sağlığı konularında düzenli yayınlar yapılmasını sağlamak.

4 — orta ve yükseköğretimde kadın, ana-çocuk sağlığı kursları düzenlemek.

5 — Ana Çocuk Sağlığı Merkezleri'nin eleman gereksinmesini karşılamak amacıyla Tıp Fakülteleri stajyer öğrencilerinden yararlanmak.

6 — T_{um} sağlık kurumlarından yine aynı amaç için yararlanmak.

MESLEK OKULU MEZUNLARINA HİZMETLER

İşve İşgücü Bülteni Şubat : 1977

Meslek okulu mezunumun durumu İLLER	Geçen clydan devir sayısı		Ây içinde müracaat edenlt		İşe yerleş- tiriiienler		Kayıtları er- tesi aya devredilenler	
	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	KIZ
Adana.	346	92	36	9	29	8	339	80
Adıyaman	24	1	—	—	—	—	19	1
Afyon	182	44	40	5	9	2	161	56
Ağn	9	3	2	—	1	—	8	1
Amasya	59	21	17	2	3	—	51	16
Ankara	1195	177	189	14	43	4	915	74
Kırıkkale	509	—	38	—	1	—	481	—
Antalya	92	41	37	11	7	1	113	44
Artvin	23	—	16	—	—	—	39	—
Aydın	223	163	23	8	12	—	187	140
Balıkesir	309	59	55	14	6	5	223	69
Bilecik	14	13	6	3	—	1	8	5
Bingöl	42	—	—	—	—	—	42	—
Bitlis	23	1	2	—	—	—	25	1
Bolu	75	30	14	6	—	—	77	27
Burdur	56	30	14	11	5	2	60	37
Bursa	310	47	89	17	14	—	336	48
Çanakkale	6	3	5	1	2	—	5	1
Çankırı	21	14	6	2	—	—	18	2
Çorum	72	12	14	4	2	4	71	12
Denizli	183	115	35	11	6	2	172	110
Diyarbakır	83	25	16	2	2	1	98	18
Edime	316	130	46	24	12	20	139	189
Elazığ	99	43	31	17	13	3	116	48
Erzincan	32	21	7	—	1	—	36	38
Erzurum	118	10	17	1	2	3	69	5
Eskişehir	757	280	132	13	35	11	685	252
Gaziantep	44	9	32	5	6	1	45	10
Giresun	109	37	10	9	1	2	86	34
Gümüşhane	26	5	1	—	—	—	16	5
Hakkari	—	—	—	—	—	—	—	—
Hatay	93	124	34	9	9	—	83	82
İsparta	134	50	46	12	9	1	127	56

İçel	187	77	11	9	—	—	190	81
istanbul	710	39	109	6	35	—	740	80
İzmir	243	47	74	11	36	2	219	34
Kars	13	20	9	19	—	1	15	31
Kastamonu	40	24	19	2	3	9	45	15
Kayseri	897	70	57	3	19	1.	880	70
Kırıklareii	17	46	6	—	6	no	12	
Kırşehir	69	32	11	4	1	—	64	22
Kocaeli	345	86	56	6	20	no	384	54
Konya	362	38	56	4	39	—	356	41
Kütahya	89	11'	19	— ,	2	—	79	9
Malatya	130	29	25	3	9	—	121	32
Manisa	99	86	20	8	7	1	108	87
K. Maraş	170	7	15	3	1	—	157	9
Mardin	49	31	no	—	1	—	44	19
Muğla	183	94	12	3	—	—	141	71
Muş	—	—	—	—	—	—	—	—
Nevşehir	31	7	3	1	—	—	21	4
Niğde	27	11	13	2	4	1	36	12
Ordu	67	8	4	—	1	—	65	7
Rize	4	1	4	—	—	—	7	—
Sakarya	209	48	37	4	6	—	210	39
Samsun	299	96	17	6	5	—	286	93
Siirt	47	—	19	1	—	—	59	1
Sinop	19	7	2	1	—	—	17	6
Sivas	211	202	59	12	13	2	224	102
Tekirdağ	16	19	9	4	—	no	20	12
Tokat	55	40	32	6	4	—	75	23
Trabzon	76	42	41	24	6	—	90	51
Tunceli	18	8	4	6	—	—	20	11
Urfa	87	5	10	—	1	—	79	3
Uşak	37	51	25	5	11	1	35	27
Van	48	8	3	—	4	1	46	7
Yozgat	65	8	13	no	1	—	67	9
Zonguldak	46	9	20	5	2	2	54	12
Toplam	10151	2876	2800	345	447	98	9720	2503

Örgün ve Yaygın Kız Teknik Öğretim Kurumlarının
Eleman Arzı ve Talebinin Karşılaştırılması
(1974-1975)

	İşgücü arzı		İşgücü talebi	
	Örgün Kız Teknik Öğretim Mezun (D)	Yaygın KEZ Teknik Öğretim Mezun (2)	Örgün Kız Teknik Öğretim Mezun (3)	Yaygın Kız Teknik Öğretim Mezun (4)
Çocuk gelişimi ve eğitimi	1163	122	—	—
Erkek ve kadın terzi	55	9784	1	84
El sanatları	797	2052	—	—
Ev yönetimi ve beslenme	466	1459	—	27
Konfeksiyon	Mezun vermedi	—	—	2
Nakış	340	3990	—	139
Giyim	2502	—	—	—
Resim	424	372	—	—
Seramik	Mezun vermedi	—	—	120
Çamaşır	—	1759	—	—
Toplam	5747	19538	1	372

Kaynak : İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü.

- Not - (1) Örgün Kız Teknik Öğretim Okulları: Kız Meslek Liseleri.
(2) Yaygın Kız Teknik Öğretim Okulları: Pratik Kız Sanat Okulları, Olgunlaşma Enstitüleri.

TABLO : 5

ÜÇÜSÜMCÜ PLAN DÖNEMİNDE MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİMDE
HEDEFLER VE GERÇEKLEŞMELER
(öğrenci Sayıları) (1973 -1978}

Okullar	1973-'1974		1974-1975		1975-1976		1976-77	1977-78
	Hedef	Gerçekleşme	Hedef	Gerçekleşme	Hedef	Gerçekleşme	Hedef	Hedef
Ticaret Lis.	38.000	12.075	48.000	50.015	58.500	67.529	70.000	85.000
Teknik Liseler								
End. Mes. Lisesi	9.000	73.002	20.500	77.290	39.000	97.342	66.000	110.000
Kız Meslek Lis.	18.600	19.174	20.750	22.081	23.500	26.155	27.150	31.150
İmam-Hatip Lis.	11.000	23.929	12.500	24.809	13.500	27.770	14.000	14.500
Sağlık Mes. Lis.	8.900	11.734	11.000	11.607	13.600	12.068	16.400	20.000
(*) Tarım Meslek Lisesi	—	2.946	—	2.304	—	1.932	—	—
Orman Mes. Lis.	100	(Kapat.)	250	(Kapat.)	450	(Kapat.)	650	750
(*) Otelcilik ve Turizm Mes. Lis.	—	450	—	516	—	742	—	—
(*) Denizcilik Mes. Lis.	—	—	—	200	—	200	—	—
(*) Gemi Yapı Tek. ve Meslek Lisesi	—	270	—	337	—	477	—	—
TOPLAM	85.600	173.580	113.000	189.159	148.550	232.215	194.200	261.400

KAYNAK : Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı S. 760, 761, 762

(*) Üçüncü Planda heder verilmemiştir.

Örgün ve Yaygın Endüstriyel Meslekî Teknik öğretim
Kurumlarının Eleman Arzı ve Talebinin Karşlanması
(1974 -1975)

Meslekler	İşgücü arzı		İşgücü talebi	
	Örgün Kız Teknik Öğretim Mezun (D)	Yaygın Kız, Teknik Öğretim Mezun (2)	Örgün Kız Teknik Öğretim <i>Mezun</i> (3)	Yaygın Kız Teknik Öğretim Mszun (4)
Testiye	6200	435	1733	1513
Metal	2993	113	98	484
Ağaç işleri	2291	642	135	582
Elektrik	3020	1026	1094	1356
Elektronik	729	371	62	131
Model	131	—	66	34
Döküm	219	10	89	228
Motoi	1764	—	—	—
Makina Ressamlığı	666	18	342 "	—
Yapı Ressamlığı	97	52	198	178
Yapıcı	1465	111	4	268
Kalıp	55	11	174	257
Süsleme Taşçılığı	45	—	1	11
Kimya	201	—	—	299
Sanayi boya	34	—	3	51
İzobeci	62	—	—	1187
Dokuma	74	—	23	1538
İplik	93	—	8	255
Boya apre	45	—	—	36
Ofset - Tipo baskı	22	—	—	31
Dizgi	11	25	—	13
Çiftçilik	8	—	—	—
Fotoğraf klişe	9	—	—	—
Değirmencilik	—	—	—	75
Makina	601	60	446	720
Sıhhî Tesisat	151	15	23	463
Toplam	20586	2889	4497	14207

Kaynak : İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü, Bir yıllık işçi ihtiyacı-
nın mesleklere ve yetiştirme/ düzeylerine göre dağılım araştırması
(1974-1975)

Not : (1)-Örgün Enstüstriyel Meslekî-Teknik Öğretim Okulları: Endüstri¹ Meslek Lisesi ve Teknik Liseleri kapsamaktadır.

(2) Yaygın Meslekî-Teknik Öğretim Okulları: Endüstri Pratik Sanat Okulları ve Akşam Sanat Okullarını kapsamaktadır.

KADIN NÜFUSUN OKUR-YAZARLIK, BİTİRİLEN SON ÖĞRENİM KURUMU VE BİR YAŞINI DOLDURMADAN ÖLEN ÇOCUK SAYISINA GÖRE DAĞILIMI. 1975

(12 ve daha yukarı yaşlardaki evli, eşi ölmüş ve boşanmış kadınlar)

Bir yaşını doldurmadan ölen çocuk sayısına göre buluş

Okuryazar ve bitirilen son öğrenim kurumu	Toplam Total	0	1	2	3	4
Genel Toplam	~9602318	6254237	1513881	880048	451525	229312
Okuryazar olmayan	6191835	3587694	1069958	703538	384321	202411
Okur yazar okuyup da okul bitilmeyen	491127	314618	83505	47103	17701	8500
Okul bitiren	2919356	2351976	350418	129407	40503	18401
İlkokul	2442332	1920060	317017	122007	46903	17601
Ortaokul	188810	166309	17101	3200	1700	200
Ortaokul dengi meslek okulu	8200	7300	500	200	100	—
Lise	99905	93005	4800	1200	300	200
Lise dengi meslek okulu	129007	117506	4300	2300	400	200
Yüksök okul ve fakülte	44802	41302	2400	500	100	100
Derecesi tayin edilmeyen okullar	6300	5900	300	—	—	100

NOT : 1975 genel nüfus sayımı % 1 örnekleme sonucu:

FEMALE POPULATION BY LITERACY, LEVEL OF FORMAL EDUCATION COMPLETED AND NUMBER OF CHILDREN DIED UNDER ONE YEAR OF AGE. 1975

(Married, widowed and divorced female population 12 years of age and over)

Female population by number of children died under one year of age.

Bir yaşını doldurmadan ölen çocuk sayısı toplamı

						Totam number of children died under Literacy and level of one year formal education of age compieted	
5	6	7	8	9	10+		
118 008	68 304	36 202	20 101	9 400	21301	7 399100	General total
105 506	60 603	33 002	18 001	8 600	18 201	6 080 028	Illiterate
						Literate but mot school	
4 300	2 000	1 600	700	500	600	343 219	graduated
8 200	5 700	1 600	1400	300	2 500	975 853	School graduated
8 000	5 100	1 600	1400	200	1 900	899 049	Primary school
100	100	—	—	100	—	31 402	Junior high scholl
100						1 700	Vocational school at junior high school level
—	300	—	—	—	100	13 701	-High school level Vocational school at
	101				200	19 601	high school level Faculty and other higher educational
	100				300	9 700	institutions
						700	Schools in unclassi- fiable levle

NOTE : 1975 population census % 1 sample results.

EMPERYALİZMİN KÜLTÜR POLİTİKASI EĞİTİM VE KADIN

Gülay TÜRKYSLMAZ
(AKD)

Kadınların eğitim sorunları çok yönlüdür. Bu güne kadar yapılan araştırmalarda, ağır 1*1 a, kız çocukların devletin sağladığı eğitimin olanaklarından yeterince yararlanamadığı gerçeği, istatistik sayılar verilerek ortaya konmuştur. Ancak, sorunun son derece önemli diğer boyutu, çeşitli kitle iletişim araçlarıyla çocukluktan itibaren kadımlara aiktarılan emperyalizmin yoz kültürüyle, kuşaktan kuşağa geçen feodal değer yargılarıdır.

Konuşmada daha çok bu konu üzerinde durulacak, dış dünyayı kavrama ve değerlendirmede büyük ölçüde bu çarpık kültürün etkisi altında kolan kadınların düşünüş biçimleri, kendilerine ne gözle baktıkları ve yaşadıklarını yönlendiren temel amaçlarının meler olduğu onkfanımaraya çalıştacaktır.

Çünkü emekçi kadınları bilinçlendirme uğraşın veren demokratik örgütlerin başarıya ulaşabilmelerinin önkoşulu, içinde çalıştıkları kitlenin hangi eğitim sürecinden geçerek, ne tip bir düşünüş tarzını benimsediğini bilmektir. Onların, gerçek kurtuluşlarının kadın-erkek amuz omuza, verecekleri mücadelede, emekçi halkların kurtuluşu ile birlikte olacağını bilmelerine varmaları, burjuvazinin dünya görüşünün etkilerinden arınmalarıyla mümkün olacaktır. Bu nedenle emperyalist kültür politikasını ve bunun kadınlara yansımalarını incelemek çok önem kazanmaktadır.

Burjuva demokratik devrimin tamamlanmış olması sonucu, altyapısında tasfiye edilememiş feodal kalıntılarla birlikte çarpık kapitalist ekonominin egemen olduğu ülkemizin üstyapısında emperyalizmin kültür politikasına göre belirlenmiş çarpık bir kültürel oluşum ve feodal değer yargıları hüküm sürmektedir. Ülkemizdeki emperyalist sömürüyü sürekli kılmak ve kitlelerin gözünden saklamak amacını taşıyan, emperyalizmin ve /erli tekelci burjuvazinin kozmopolit kültürü, feodal üstyapı kurumlarının kalıntılarıyla amaçlarına uygun biçimde bütünleşerek, geri bırakılmış ülkelere has bir biçimde ikinci kez yozlaşmaktadır. Sonuçta, ne emperyalizmin kendi kültürüne, ne de o ülkenin feodal kültürüne benzeyen garip, karmaşık, yoz bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu kültür, işçi sınıfına farklı, köylülüğe farklı, küçük burjuvaziye daha farklı biçimlerde yansımaktadır.

Gerek metropol, gerekse emperyalizme bağımlı geri bırakılmış ülkelerde, egemen kültürün işlevi «düzene uygun kafalar» oluşturmaktır.

Egemen kültür politikası, bireyleri, sadece düzenin istenilen doğrultusunda üretimde bulunan kişiler olarak tutmayı amaçlar. Tüm kültürel verimler mevcut yapının veri olarak alındığı, herşeyin olduğu gibi kalacağı ve te-kellerin istekleri dışında hiçbir şeyin değişmeyeceği inancının kitlelerin beynine akıtılması amacına hizmet etmeyi hedeflemektedir. Kitle iletişim araçları, sanatsal ürünler bu amaçla kullanılmaktadır.

Ülkemizde egemen olan kozmopolit kültür, tüketim eğilimlerini kam-çılıyarak satışları artırıyor, emperyalistlerin ve yerli ortaklarının pazar sorunlarını belirli ölçüde çözmeye çalışıyor. Kitreleri, kendi sorunları üze-rine düşünmekten uzaklaşmaya, onların gerçek kurtuluşlarının nerede ol-duğunu kavramaktan uzak tutmaya çabalyor. Feodal kültür de dini, kit isleri pasifize etmede, mutluluğu öbür dünyada arayarak, bu dünyada mü-cadele etmekten vazgeçirmede kulilaniyor.

Ayrıca, kapitalist sistemin tüm üstyapı kurumlarında varolan yaban-cılaşma olgusu, emperyalizme bağımlı ülkelerde, bu kozmopolit kültür ya-pısı aracılığıyla tüm insanların yaşayış ve düşünüş biçimlerini etkilemek tedir. Bu etkileşim kadınlarda daha belirgindir. Kadın, bizzat üretim sü-recine katılmasa da kapitalist toplumda işgücünün meta haline gelmesine koşut (paralel) olarak, güzelliği ve cinselliği yönünden metalaştığı için bu yabancılaşmadan en çok etkilenendir. Kadının güzelliğinin, cinselliği-nin ona ekonomik garanti sağlayan bir araç olarak görüldüğü burjuva ev-lilik kurumu yabancılaşma olgusunu içinde barındırmaktadır.

Araştırmada, kız çocuğa aile içinde verilen eğitimden başlanarak, «fato-namara kültürü diye adlandırılabilir, özellikle genç kızlara yönelik yayınlarla sürdürülen ve böylece aileden aktarılan geleneksel, kadercı dü-şünüş tarzı ile bütünleşen emperyalist kültürün etkisiyle, kadınların «ya-şamlarının tek amacı» haline gelen «evliliğe» bakış açıları ve evlilik ku-rumunun ülkemizde kazandığı özellikler incelen'mektedir.

KIZ ÇOCUKLARA AİLE İÇİNDE VERİLEN EĞİTİM

Kapitalist sistemde, kadın dışarda çalışıyor olsa bile, ona öncelikle ev kadını ve anne gözüyle bakılır. Kadının üretim süreci içindeki yeri <gö>revleri, ev içindeki yerine, görevlerine tabidir. Yani çocuğu olduğunda veya kocası istemediği takdirde, işini bırakır, çalışmayabilir. Bu sistemin düşü-nüş tarzı, evde erkeğine, çocuklarına en iyi biçimde hizmet eden kadının başlıca mutluluk kaynağının bu olması gerektiğini, en ufak yaşlardan baş-layarak küçük burjuva ve emekçi sınıfların kadınlarının zihnine kazır. Ev-lilik, kadın için tek amaç haline gelir.

Aile içinde kız, erkek çocuk ayrımı en ufak yaştan vurgulanır. Bir-beş yaş arasındaki çocukların aile içindeki eğitiminde belli başlı şu eğilimler göze çarpmaktadır:

1. Anneler, kızlarının dış görünüşüne büyük önem vermektedirler, Saçları, giysileri vb. üzerindeki dikkat, daha sonraları kadının güzel olup olmamasına verilen önemle özdeşleşmektedir.

2. Çocukların dikkati büyükler tarafından «uygun» amaç ve faaliyetler üzerinde yoğunlaştırılmaktadır. Bunun en belirgin örnekleri, oyunlar ve oyuncaklardır. Kız çocukların baş oyuncakları bebekler, mutfak takımları vb. oğlan çocukların baş oyuncakları ise, araba, tren, tank, tüfek, asker vb. olmaktadır.

3. Büyükler küçüklerden söz ederken, onları över veya kızarken kullandığı dil —kız ve erkek çocukları için farklı nitelendirmelerde bulunması— çocukları değişik yönlerden etkilemektedir.

A. Çocukların ev içinde yaptığı işler, onların gelecekteki rollerine uygun olmaktadır. Kızlar, ev işlerine yardım eder, ufak kardeşlerine bakarken, erkek çocukları çarşı işini, tamir ve inşaat işini üstlenir.

Görüldüğü gibi, kadınla erkek arasındaki karakter farkı doğuştan gelen bir şey olmayıp, çocuğa verilen eğitim sürecinde sonradan kazanılan birtakım özelliklere bağlıdır. Bu eğitim farklı toplumsal sınıflarda farklı biçimler almakta, ama özü aynı kalmaktadır.

Kapitalist toplumun en önemli üstyapı kurumlarından olan aile içinde kadının birincil işlevi çocuğa, sistemin işleyişi açısından son derece önemli olan, düzenin egemen ideolojisini aktarmasıdır. Geleneğin korunması ve sürdürülmesindeki en güçlü etken anadır. Kapitalizm kendi kendinin devamı için gerekli ideolojiyi bu aile kurumu üzerinde yeniden üretir.

GENÇ KIZLIK DÖNEMİNDE EĞİTİM

Çocuğa aile içinde verilen eğitim, daha sonra genç kızlık döneminde, iki tip eğitim aracılığıyla sürdürülmektedir:

1. Devletin resmi eğitim kurumları.

Anayasada, kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın bütün vatandaşlara doğal yeteneklerini geliştirmeleri için eşit olanaklar sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Rağmen, toplumumuzda görülmektedir ki, gerek emekçi halk,

gerekse do emekçi kadınlarımız eğitimin ekonomik ve sosyal amaçlarından gerektiği gibi yararlanmamaktadır.

Öğretim kurumlarına bakıldığında, ilköğretimin yasal açıdan zorunlu olması nedeniyle, ilkokullarda kız öğrencilerin toplam öğrencilerin aşığı yukarı yarısını oluşturduğu görülmektedir. Ancak, 1972-73 öğretim yılında, 7-14 yaş arasındaki toplam kız çocukların yarısının pkula gönderilmesine yal açan feodal değer yargılarının yanısıra, ondan da önemlisi, burjuvazinin eğitim-öğretim için gerekli harcamalarda bulunmayarak yeterli sayıda okul açmaması bu durumun temel nedenleridir. Kısacası burjuvazi kendi yasalarına bile uymaksızın, yüzbinlerce çocuğu karanlığa, ce halete terketmektedir.

Ortaokul ve liselerde kız öğrencilerin oranı giderek azalmaktadır. Erkek öğrenciler Nk veya ortaokuldan sonra ağırlıkla kendilerinin bir an ewel hayata atılmalarını sağlayan sanat okullarına gitmektedirler. Kız öğrenciler için yaygınlaştırılmık istenen kız enstitülerinde ise, amaç kızları «iyi bir zevce olarak» yetiştirmektir. Ekonomik özgürlüğünü sağlayıcı, üretime yönelik bilgiler yerine, onu tam bir ev hanımı yapacak, tüketici nitelikte bilgilerle donatılır genç kız. Ülkede varolan kreş sorununda, çocuk bakımı konusunda eğitim veren bu okullar işlevlerini yerine getirememektedir.

Üniversitelerde kız öğrenci oranı en düşük düzeye ulaşmaktadır. Kız öğrenciler tercih yaparken toplumun kendilerine çocukluktan beri yüklediği geleneksel rollerden etkilenmekte, hizmet üretimine yönelik dallarda öğrenim görmekte ve mezun olunca hizmet sektöründeki kısıtlılık nedeniyle ya işsiz kalmakta ya da büyük bir isteksizlikle ilgisiz alanlarda çalışmaktadır.

Sonuç olarak eğitim-öğretim kurumlarında kadınların eğitimi, onların «ikinci sınıf vatandaş» olarak toplumda yer almalarını sağlamaya hizmet etmekte, böylece kadınlarımızın horlanması, birer vatandaş olarak değil de birer zevce olarak toplumda yer almaları devletin eğitim politikası ile sağlanmış olmaktadır.

2. Kitle iletişim araçları.

Genç kızlık döneminde, devletin gerekli eğitim-öğretim kurumlarını sağlamaması yüzünden eğitim-öğretim olanağı bulamayan küçük burjuva ve emekçi sınıfların genç kızları eğitimlerini kitle iletişim araçları yoluyla sürdürdüğü için, yayınlar, radyo, TV gibi araçlar daha bir önem kazanır.

öğretim yerine sürülen resimli yayınlar, filmler aşk-evlilik üzerine romantik hikayelerle doludur. Bu yayınların devletin resmi eğitim politikası ile hiçbir uzatma konumu yoktur.

Burjuvazi, kendi ideolojisini sistemli bir biçimde yaymaktadır. Kitle iletişim araçları ile yayılmak istenen düşünce de böyle bir bütünlük arz eder : Çocuklukta ve genç kızlıkta kendisine empoze edilen 'rolü genç kızın hayata uygulayabilmesi' için evlenmesi, kendisine uygun erkeği bulması gerekir. İşte böyle bir gereklilik içerisinde «aşk»ı tanımak üzere, burjuvazinin sürekli bu konu üzerine bilinçli bir şekilde yayımladığı resimli romanlar dizisi ile şartlanır.

Kitle iletişim araçlarından dergilerin, gazetelerin her köşesi egemen sınıfın ideolojisini yayan, sermayenin reklamını yapan bir niteliktedir. Yer alan hikâyeler de kızlara olağanüstü güzellikte bir yaşam göstererek, onlarda git gide artan «sınıf atlama» özlemi yaratır. Sınıf bilinçini edinmeyen kişi, kitlesel kurtuluş yerine bireysel kurtuluşu yeğleyecektir. Genç kız için bunun tek yolu evlilik olarak gösterilmektedir. Güzelleşmeyi öğütleyen köşeler, emeğe yabancılaşmanın bir sonucu olarak, üretimin bazı evrelerinde olan kızların bu dergilerin okuman olmaları™ sağlar. Tezgahtar kızlar, vb. güzelliklerini işin bir parçası olduğu için sürdürmek zorundadırlar. Kapitalizmin bütün insanları ve özellikle kadınları birer meta olarak ele alan, toplumda kadına salt güzelliği ile değer biçen anlayışı, moda, makyaj, köşeleri yolu ile kozmetik sanayi, tekstil sanayi, güzellik enstitüleri gibi oldukça kârlı işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri ve kârlarına kâr katma amacına hizmet eder.

Kadınlara yönelik yayınlar yanında, erkeklere yönelik yayınlara bakıldığında bu dergilerde kadını salt cinsel doyum aracı olarak simgeleyen, kadına meta gözüyle bakan bir anlayışın temel alındığı görülmektedir. Dergiler yolu ile kitleler siyasetten uzaklaştırılmakta, komünizm «bir belâ» olarak gösterilmekte, kadın ve erkek, farklı değer yargılarıyla şartlandırılmaktadır. (Kadınların kurtuluşu, tüm emekçi erkek ve kadınların ortaklaşa bu anlayışın ortadan kaldırılması yolunda ve bu ideolojiye karşı birlikte verecekleri mücadele sonucunda sağlanacaktır.) Basın yoluyla yayıntının dışında, radyo, TV, sinema da sözünü ettiğimiz konuların dışında çıkmamaktadır. Kadının konumuyla ilgili yargıları -değiştirecek, ona bir dünya görüşü kazandıracak konular yerine bu fikirleri pekiştirici nitelikte konular belirleyici olmaktadır.

Böylece kapitalizmin kadınlara yönelik anlayışı görülerek, duyularla okunarak ve her an yaşanarak kitleler arasında yayılmaktadır. Kadınların,

çocukluktan itibaren aldıkları eğitim sonucu, «yaşamlarının tek amacı» haline gelen evlilik ise, özünde çıkar birliğine dayanır ve çifte ahlak anlayışını beraberinde getirir. Kadınlar ve erkekler için farklı ahlak değerlendirmeleri içeren bu anlayış bir yandan soy ve mirasın yani özel mülkiyetin devamı için tek eşli aileyi korur, diğer yandan fuhuşu ve bunun kurumlarını geliştirir.

Talepler :

Kadınların sınıflı toplumlara özgü baskı ve sömürden kurtulabilmesi için, erkeklerle birlikte omuz omuza bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin yapılması gerekmektedir. Kadınların kurtuluşu, emekçi halkların kurtuluşundan ayrı gerçekleşemez. Ancak sosyalist düzen kadınlara toplum içinde layık otokulları omurlu yeri kazanmalarını sağlayacak olanakları hazırlar. Kadınları küçük gören, aşağılayan, ideolojilere karşı savaş açar. Esas çözümün sınıfsız toplumda olması bizlerin, içinde yaşadığımız toplumsal yapıda kadınların ekonomik- demokratik hakları için mücadele etmesini önlemez. Doğru devrimci siyasetin belirleyiciliğinde yürütülen ekonomik-üemokrotik mücadele kadınların eğitim sorunlarıyla ilgili talepleri gündeme getirmektedir:

Bu taleplerin tamamının ancak demokratik halk devriminde mümkün olacağını bilincinde olarak;

1) İlköğretim olanaklarından emekçi halikin ve özellikle kadınların, geniş ölçüde yoksun olduğu gerçeğinin gözönüne alınarak halka yaygın eğitim hizmetlerinde bulunulması.

2) Okuma yazma kursları açılarak büyük kentlerin gecekondu semtlerinde ve kırsal kesimdeki kadınların okuma-yazma öğrenmelerinin sağlanması.

a) Ana-çocuk sağlığı üzerine gerekli bilgilerin kırsal ve gecekondu kesimlerdeki kadınlara aktarılması.

3) Ekonomik zorluklar nedeniyle çocuklarını ilk ve ortaöğretime gönderemeyen ailelere devletin maddi yardımında bulunması- ve erkek çocukların yanısına kız çocukların da okula gönderilmelerinin teşvik edilmesi.

4) Ders için öğrencilere gerekli araç ve gereçlerin devlet tarafından temini.

5) Yatılı bölge okullarının, asimilasyoncu özelliklerinden arındırılarak nitel ve nicel olarak geliştirilerek, kırsal kesimdeki çocukların, özellikle kızların katılımının sağlanması.

6) Ulusal azınlıkların kendi dillerinde eğitim görmelerinin ve kültürlerini geliştirmelerinin sağlanması.

a) Moda çiçek vb. lüks tüketim ve yönelik derslerin kaldırılması.

b) Günlük ev işlerinde değil, çeşitli üretim dallarında yaradılacak bilgilerin ders olarak okutulması.

c) Bu okulların mezunlarına iş olanaklarının sağlanması.

7) Teknik alanda eğitim veren sanat okullarına (Endüstri Meslek Liseleri) kız öğrencilerin gitmesinin teşvik edilmesi.

8) Kız çocukların çok ufak yaştan başlayarak geleceğin «ev kadınları» olarak şartlandırılmamaları için, devletin çocuklarla ilgili her türlü yayınında kadını ev işlerine erkeği üretim sürecine yönelten iş bölümünün yansıtılmaması.

a) Alfabeden başlayarak her türlü kitapta ve dergide 'kadın' mutfağında, erkeği işte gösteren resimlerin kaldırılması.

b) Kadının tek mutluluk kaynağının kocasına ve çocuklarına hizmet olduğu anlayışını yayan ve toplumsal olaylarda kadını dışlayan yayınların son bulması.

c) Kız çocukların çeşitli yayınlarla ileride çalışma yaşamında yer alarak, ekonomik özgürlüklerini kazanma doğrultusunda teşvik edilmesi.

9) Kitle iletişim araçlarından en etkili eğitim araçlarından olduğu gerçeği göz önüne alınarak, demokratik kitle örgütleri tarafından bu araçların, geniş bir şekilde burjuva ideolojisini teşhir etme yolunda¹ ikul'lahıknası,

a) Burjuvazinin özellikle kadınlara yönelik olarak yaygınlaştırdığı yayınlara karşı alternatifler geliştirilmesi (özellikle devrimci kadın dernekleri tarafından).

b) Gerektiğinde yayınların bugünkü biçimlerinden yararlanarak emekçilerin, gerek yaşamlarının, mücadelelerinin dile getirildiği konuların yanı sıra, kadınları dört duvar arasından kurtaracak, üretici çalışmaya yöneltecek konuların işlenmesi.

c) Yayınların daha ileri bir okuma alışkanlığını kazandırmaya yönelik olması.

d) Etkin kitle iletişim araçlarından olan radyo ve TV'de «kadın programı» olarak düzenlenen yayımlarda, kadınların yaşamın sadece bir yönü ile şartlandırılmasına karşı çıkılması ve kadın sorumlunun diğer toplumsal sorunlardan ayrı düşünölemeyeceği gerçeğinin vurgulandığı programlar yapılması için zorlanması.

e) Sinema, tiyatro gibi etkilî dallarda çalışan ilerici sanatçıların; toplumsal sorunları yaras-nra, ikadunların çeşitti sorunlarını ve gerçek kur-tuluşlarının nerede olduğunu sergileyen yapıtlarını oluşturulması.

10) Toplumumuzda, yetişkinlerde çeşitli biçimlerde varolan beden-sel ve ruhsal bozuklukların değerlendirilmesiyle, ortaöğretimde inşanı doğ-ru ve sıhatli bir biçimde bilgilendiren cinsel bilgiler dersinin konması.

11) Erginlik çağına gelen kız ve erkek çocukların yanlış ve sağlıksız bilgilerden korunması amacıyla, okullarda cinsel bilgiler derslerinin veril-mesinin yanısıra, onlara bu yaşların topluma en uygun yaşlar olduğunun belirtilmesiyle;

a) Okullarda uygulamalı dersler konulması ve enerjilerinin çeşitli uy-gulamalı alanlara kanalize edilmesi.

b) Kişiliklerini kazanmaları, kendilerini geliştirmeleri yönünde çalış-malar yapılması.

c) Spor, eğitim, okuma salonları derslerle ilgili bağ ve bahçe, tarla, tarım alanlarında çalıştırılmalarının sağlanması.

12) Kadınların dışarda çalışmamaları nedeniyle kurulu düzenin üst-yapı kurumlarından daha çok etkilendiği gerçeğinden yola çıkarak ve iş-sizliğin kapitalist düzenin kaçınılmaz bir sonucu olduğunu bilincinde ola-rak, kadın erkek herkesin çalışabilmesi için gerekli iş sahalarının açılması.

13) Çalışan kadınların mesleklerinde ilerleyebilmesi için gerekli eği-tim iş saatleri içinde verilmesi.

14) Çalışan kimselerin kendilerini geliştirebilmeleri için çalışma saat-leri dışında çeşitli kültürel ve sportif faaliyetlere katılmasının sağlanması.

15) Eşit işe eşit ücret ilkesinin uygulanarak, kadın - erkek ve genç-ye-tişkin, çalışanlarda, yani iş için ücret farklılığının kaldırılmasının sağlanması.

16) Çalışma koşullarının daha iyileştirilmesi, kreş sorununun çözüm-lenmesi doğrultusunda mücadele etmek, emekçi halkın eğitim sorunlarına çözüm bulmak için çalışan devrimcilerin görevleri olmaktadır.

KADINLARIN EĞİTİM SORUMLARI

Yıldız KURTULUŞ
(TÖB-DER)

Sayın Delege Arkadaşlarım, Sayın Konuklar,

Kadınların eğitim sorunları konusunda ilk konuşan örgüt AKD, evliliğe ve aile içlerine vardırıya kadar geniş olarak aldı. İKD ise daha çok konuyu taleplerde yoğunlaştırmayı amaçladı. Ben kadınların eğitim sorunlarını anlatırken, kadınların günümüz toplumunda nasıl eğitimsiz bırakıldıklarını sergilemenin yanında, taleplerini de söyleyeceğim kuşkusuz, ama özellikle konuyu, kadınların neden eğitimsiz bırakıldıkları, ve bunun üzerinde eleştirmeye çalışacağım.

Bildiğiniz gibi eğitim, toplumun ekonomik ve politik yapısından soyutlanan bir kavram değildir. Eğitim, üretim araçlarının dolayısıyla siyasal erki elinde bulunduran sınıfların çıkarlarına göre biçimlenen, Kişiyi yetenekleri doğrultusunda geliştirip ustolaştıran bir üstyapı kurumudur. Kapitalist toplumda emeğin daha iyi meta üretmesine, daha büyük artıdeğer yaratmasına dönük eğitim sistemi uygulanır. Eğitimin bir üstyapı kutrumu olma özelliği ise, ona ikinci bir karakter vermektedir. HoMm sınıflar, üretim araçlarını ellerinde bulundurma avantajıyla, eğitime yön vermeleri, ulusal çıkarların korunmasında kitlelerin belirli doğrultularda şartlandırılmalarında eğitim; etkin bir araç olarak kullanılma şeklinde belirlenir.

Arkadaşlar, kadınların eğitim sorunları, kadınların eşitlik sorunları ile, kadınların ezilen güç olması sorunuyla doğrudan birbirine bağlı şeylerdir. Kadınların ezilen güç olması olayı, tarihte ilkel-komünal toplumun sonunda görülür. ilkel-tamünal toplumun sonunda, emeğin rolünün artması ve üretimde erkeğin rolünün artmasıyla kadın üretim faaliyetinin dışına itilir ve erkeğe bağımlı hale gelir.

Tarihte kadının ilk köleleşmesi, sınıflı toplumların başlangıcıyla ortaya çıkar. Sınıflı toplumlar varoldukça diğer toplumsal biçimlerde de kadının köleliği sürer. Kadın kapitalist topluma varıncaya değin de üretim sürecinin dışında¹ kalır. Kapitalizm öncesi, evin dört duvarı arasında¹ hapsedilmiş olan kadınlar, ilk kez kapitalist toplumda üretim içine tekrar çekilmek durumundadırlar. Kapitalist topluma gelindiğinde, sanayici işveren daha ucuz işgücü kaymağı olarak, niteliksiz işlerde çalıştırılmak üzere kadın ve çocuk işgücüne ihtiyaç duyar.

Bu genel belirlemeyi dikkate alarak ülkemize baktığımızda şunu görmek çok mümkün; çok kolay : Emperyalizme bağımlı geri ve kapitalist

ülke olan Türkiye'de egemen sınıflar, kendileri için gerekli oranda eğitilmiş işgücünü kolaylıkla bulabilmislerdir. Omun için, eğitimin yalnızca üst-yapı özelliğine önem vermekte, onu kendi değer yargılarını yeni kuşaklara taşıyacak bir araç olarak kullanılmaktadır.

İşte bu nokta, kadınların eğitimsiz bırakılmış alımlarının objektif temelini oluşturur. Kapitalist sosyo-ekonomik formasyonda, kadın ve çocuk emeği büyük oranda üretime çekilir. Kapitalist üretimin buna ihtiyacı vardır. Ama kadın emeğinin, kapitalist üretim için eğitilmiş işgücü olarak kullanılmasına ihtiyaç yoktur. Kadının bu durumda erkekten daha ucuz ve vasıfsız işgücü arz&mesü, kapitalist üretim için daha olumlu ve gerektiğinde kapitalist tarafından azami ölçüde üretime katılması amaçlanır. Ayrıca kadının düşük işgücü arzotmesi erkeklere göre daha zor ve geç politize olma şartları nedeniyle, emekçi sınıfların ekonomik, sendikal mücadelesinde bir handicap olmakta, erkek emeğinin değerlendirilmesinde kadının ucuz emeği kapitalist tarafından bir tehdit unsuru olarak kullanılmaktadır.

Bunda, kadının erkeğe ekonomik bağımlılığa nedeniyle yüzyıllar boyu aile içinde ezilmişliği, üst-yapı kurumlarının getirdiği değer yargılarından ötürü, aşağılanmaları, horlanmaları sonucu, kadın emeğinin kapitalizm için uysal bir köle emeği olarak da eklenince kadınların eğitimsiz bırakılmalarının nedenleri açıklığa kavuşmuş sayılabilir. Aynı zamanda eğitimsiz bırakma, kadınların politize olmasını engelleme yollarından biri olmaktadır.

1975 yılı nüfus sayımı istatistiklerine göre kadın ve erkek nüfusunun eğitim derecelerine şöyle bir bakabiliriz : Şimdi & ve daha yukarı yaşlarda toplam kadın nüfusu 16.587.496 dır. Bu nüfusun 8.583.362 si okur yazar değildir. Erkekler için ise durum daha farklı. 7 ve yukarı yaşlarda toplam erkek nüfusu 17.084.625 iken, 4.297.459'u okur yazar değildir. Okur-yazar olmayan kadın sayısı, okur-yazar olmayan nüfusun iki katı olmakta bu sayılara göre.

Ben, diğer okullarda, ilköğretimde, ortaöğretimde erkek ve kadın nüfusuna göre eğitimde değişme oranlarını tekrar size anlatmayacağım. Ancak şu kadarını hemen herkes bilebilir: Öğretim kurumları üst düzeye doğru yükseldikçe, üniversiteye doğru yaklaştıkça, kadın nüfusunun okuma oranı erkek nüfusuna göre gittikçe düşmektedir. Şimdi bu elimizdeki tabloların ve karşılaştırmaların da açıkça gösterdiği gibi, kadınların eğitim dereceleri de erkeklere oranla çok düşüktür. İlkokul öğreniminin ülkemizde yasal zorumluluk olmasına rağmen, ilkokul mezunu kadın sayısının, ka-

dm nüfusuna göre oranı yine çok düşük düzeydedir. Ayrıca ilkokulu bitirebiymiş kadınların pek çoğu üst öğrenim (çurümlarına devam edememekte.

Bundan dolayı kapitalist kurumların etkisiyle, aile içinde kadının okumasını yadığayan şartlanmaların yakışına bundan da çok ve önemli olarak; emekçi sınıflar için eğitim için gerekli mali olanaklara sahip aile sayısının hemen hiç mertebesinde olması ve olan insanların da kız çocukları için değil, erkek çocuklar için kullanılması bilinen bir gerçektir. Böylece rakkamlardan da anlaşılacağı üzere, milyonlarca kız çocuğu, ilkokula başlayabildiği halde, bu ilkokula başlayabilen çocukların da, yine çok büyük bir kesimi meslek sahibi olamamaktadır.

Böylesine eğitimden yoksun bırakılan kadının, kendini geliştirme yeteneklerini ortaya koyma olanağı, erkeğe oranla çok daha düşük olmakta, dolayısıyla da kadını genel olarak aptal, güçsüz olduğu kanısı sürüp gitmektedir. Arkadaşlar, ülkemizdeki okur-yazar olan kadınların azlığı yanında, özellikle bir konuya değinmek gerekiyor. Doğuda durum daha da farklı. Doğuda ezilen halk, kendi anadilinde öğrenim yapma imkânı egemen ulusun politikası gereği engellenmiş olduğundan, ayrıca kapitalist üretim ilişkileri gereği, işgücüne ihtiyaç olmadığından doğuda akuma-yazma oranı çok düşük düzeydedir. Bu oran doğudaki nüfus içinde çok daha fazla düşmektedir. Ülkede kapitalist üretim ilişkilerinin feodal ilişkileri tasfiyesi hızlı da olsa okuma-yazma bilmeyen kadın sayısı bu yörelerde, kadın nüfusu içinde çok büyük bir çoğunluğu oluşturmakta. Kuşkusuz bunun başka gene! nedeni, varlığını güçlü bir biçimde sürdüren pre-kapitalist üstyapı kurumlarının, feodal değer yargılarının, kadının eğitimini engelleyici etkisi söylenebilir. Ancak bunun yanısıra yine feodal, ezilen ulus kadınlarının, büyük ölçüde eğitimsiz bırakılmalarının nedeni olarak şunları da eklemek gerekir: Arkadaşlar, ülkemizde kapitalistleşme süreci içinde batıda, liman şehirlerinde ticaret burjuvazisinin daha hızla geliştiği, kapitalizmin eşitsiz gelişme kanununun bir gereği olarak kapitalizmin daha büyük ölçüde geliştiği bir bakışta görülebilir. Ancak bununla da kalmaz, biliyorsunuz bağımsız pazarın kurulmasına izin verilmez ve ulusal servetler batıya aktarılır. Yani bir kapitalist yapının nedeni, doğuda kapitalizmin eşitsiz gelişme kanunu olarak ve fakat özellikle bağımsız pazarın kurulamaması, ulusal taleplerin batıya aktarılması sonucudur.

Ben yine fazla zamanınızı almak istemem. Ancak şu kadarını söyleysim : Doğuda kapitalist üretim ilişkilerinin yaygın olduğu illerden biri olarak Mardin'de anadili itibariyle Türkçe'den başka dil kullanma oranı % 92 olarak görülüyor 1970 nüfus sayımı istatistiklerine göre, toplam kadın nüfusu 169.167 iken, bunun okuma yazma bilmeyeni 150.519'dur. Yine Mardin'de 1970 nüfus istatistiklerine göre toplam erkek nüfusu 178.595

iken, okuma-yazma bilmeyen e-rkek sayısı 104.453 kişi. Buna diğer illerden örnekler de vermek mümkün. Ancak buna burada bir saptamayı yapmamız gerekiyor. Arkadaşlar, doğuda birçok ilde kadınların okuma-yozma bilme oranı binde bire düşüyor. Üstelik de, biliyois: nuz oralarda binde bir okuma-yazma bilen kadın, Türkçe akuma-yazma bilen kadındır. şimdii doğudaki sayıların çok ürkütücü tablo olduğunu söylediğin. şunu da görme var, doğuda eğitim görme imkânına daha fazla sahip olsun insanlar ve kadınlar. İsterdi burjuvazi herhalde bunu.

Arkadaşlarım; kadın, eğitimde olduğu gibi, tüm toplum hayatımızda eşitsiz bir konumda. Sınıflı toplumların ortaya çıktığı kentsel şartlara dayanmaktadır bu. Üretimde önemli rol¹ oynayan erkeğe bağımlı hale gelen kadının kapitalist toplumda da süregelen, içinde bulunduğu koşullar, toplum hayatından uzaklığı, dar dünya görüşü sonucunu vermiştir. Eğitimsiz bırakılma, kadınların toplumda ezilen ulus olmalarının nedeni değil sonucudur. Yani kadın, kapitalist sömürü düzeninde ikinci cins olması nedeniyledir ki eğitimsiz bırakılmıştır. Ancak bu soruna mekanik bir tarzda yaklaşmamak gerekir. Kadının eğitimsiz bırakılması, onun ezilip horlanmasında etkili olmakta, yardımcı'işleri, görmektedir.

Kapitalist sosyo-ekonomik yapı gereğ;, kadın üretim süreci içinde yalnızca kendisine gerekli olan bilgileri edinmekte, kullanmayacağı bilgileri öğrenmekten uzak tutulmaktadır. Böylece, kadının, ezildiğinin, sömürüldüğünün bilincine varması, politize olması engellenmektedir. Ve onun her zaman kapitalist için uysal bir köle olması istenmektedir. 1969 yılı anketlerine göre, kadınların iktisadi faaiyet-koMarına göre dağılımlı şöyledir: Tarım, ormancılık, balıkçılık alanında %25,1 oranında çalışıyor kadınlar. Hizmetlerde %15,8, imalat sanayiinde %12,5. Kadınların faaliyet kollarındaki paylarının toplamı ise %12 dir. Aktif kadın nüfusunun altında beşi tarım alanında, ailenin tuttuğu işte ücretsiz çalışanlardan oluşur.

Sanayi ve hizmetler alanında çalışan kadınların, erkek işçilere oranla aldıkları ücret, %20 ila %37 oranında düşük düzeydedir. Bütün bunların yanında, kadınların %81'i ev kadını adı altında toplumsal üretimden kopuk, dört duvar arasına hapsedilmiştir. Kadınlar genellikle özei yada devlet hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bu sektörde çalışan kadınların sayısı giderek artmaktadır. Bu atanda çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu sadece ekonomik zorunluluklar nedeniyle yani kocasının gelirinin, ailenin giderini karşılayamaması sonucu çalışma hayatına itilmiştir.

Çalışma nedeninin ekonomik zorunluluk olduğuna dair bir başka gösterge : Kendilerine sorulduğunda, geçim sıkıntısı sona erer ermez çaiş-

maktan vazgeçeceklerini söylemektedirler. Kadınlar çalıştıkları yeri ve işi seçerken, bunun imkânlar ölçüsünde kendilerine kapitalist toplumda, kendilerine verilen uygun görevler olmasına da dikkat etmektedirler. Kapitalist toplumda üretim süreci içine giren kadın, ekonomik bakımdan özgürleşme bilincine varması ve topluma yararlı olma düşüncesini ikinci planda bırakmaktadır.

Dolayısıyla kadının giderek sınıf bilincine ulaşması politik ve ideolojik bakımdan özgürleşmesi engellenmiş olmaktadır. O halde tarım ve sanayi kesimleri de dahil çalışan kadınların en önemli sorunu, toplum tarafından öncelikle eş olarak şartlandırılması ve bu şartlandırılma sonucu, onların da kendilerini böylece kurmalarıdır. Çalışan kadının bu durumunu göreceli de olsa düzeltilmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesiyle ve çalışma hayatıyla, anaların bağdaştırılmasıyla mümkün olacaktır. Kadınların, toplumdaki alışılmış kadın tanımına uygun, yani anne, eş niteliklerine uygun olarak şartlandırılmalarının en çarpıcı örneği kadınların mesleki eğitimlerinde görülebilir.

Arkadaşlar, kız söneri: enstitülerinde 1970-71 yıllarında 11.300 öğrenci bulunuyordu. Akşam kız sanat okullarında ise 72.863 öğrenci vardı. Sanat enstitülerinde eğitim; nasıl iyi bir anne ve eş amaçlı bir sistem biçimindedir. Bunun dışında endüstri meslek liselerinde yeni bir düzenleme ile, kız öğrenciler de okuma şansına sahip oldular. Endüstri meslek liselerine kız öğrencilerin kabul edilmesi mümkün olmakla birlikte, buralara giren kız öğrencilerin sayısının son derece az olduğu, endüstri meslek liselerinin belli dallarında öğrenim görebildikleri, bir de okulları bitirdikten sonra da kadın emeğine ihtiyaç olmamasından ve kadınların iş bulmada fırsat eşitliğine sahip olmamalarından ötürü, işsizler ordusuna katıldıkları bilinmektedir.

Arkadaşlar, dünyadaki tüm doktorların 1/3'ünden fazlası Sovyetler Birliği'ndedir. Arkadaşlar, Sovyetler Birliği'nde halk yargıçlarının %33'ü, yargıç yardımcılarının %51'i kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca kadınlar, bilim adamlarının %30'a varan bir bölümünü de oluşturuyorlar. Dünyanın hiç bir ülkesinde kadının toplumsal yaşama böylesine aktif katılımı sağlanabilmiş değildir. Bu ise kadınların eğitime verilen önemi ve kadınların eğitim sorununda tümünden çözümünün ancak sosyalizmde mümkün olduğunun bir göstergesidir. Kadınların eğitim sorunlarının, tüm diğer sorunları gibi, kadınların kurtuluşunun sağlanacağı, sömürsüz bir toplumun kurulmasıyla çözüme kavuşacağı açıktır. Sömürsüz bir toplumun kurulmasının asgari hedefi ise, 'halk demokratik iktidardır. O halde kadınların kurtuluş neden'leri işçi sınıfımızın öncülüğünde sürdürülen sosyal kurtuluş mücadelesinden ayrılamaz.

Ancak demokratik halk iktidarına giden yolda yapılabilecekler vardır. Bunların başında ise eğitim sorunlarının çözüme kavuşması için, mücadelenin seri kesimleri arasında yer alan kadın kitlelerinin bu mücadeleye öferbsr'edüllmeleri gelimelkiteöi^ Yani asıl sorun geniş k'adın kitlelerinin poliimize olmalarını sağlamaktır. Okuma-yazma kursu ve benzeri palyatif önerilerie, geniş kadın kitlelerinin eğitimsiz bırakılmalarının, ezilip horlanmalarının önü alınamaz. Çünkü baştan da belirttiğimiz gibi, eğitimsiz bırakılmış olması, kadının ezilen ulus olmasının nedeni değil sonucudur. Ve neden ortadan kalkmadıkça sonuç üzerine etkimeler bir fayda getirmecektir.

Ancak burjuva toplum düzeninde, kadınların demokratik talepleri Ooğrultusunda mücadele sürdürülmesi, kendi şiarlarını hayata geçirmesi uğraşısı verilmesi, demokrasi mücadelesinin ertelenmez görevleri arasındadır. İşte bu nedenle kadınların eğitim sorunlarının çözümü doğrultusunda verilen mücadele eğitimin demokratikleştirilmesi mücadelesinin bir parçası olmaktadır. Kadınların, eğitimde fırsat eşitliği talebi, kadınların eşitlik mücadelesinin bir parçasıdır. Kadınların eğitimde fırsat eşitliği talebi, eğitimin demokrotiikileştiril'mesi mücadelesiinin de bir parçasıdır. KadınJara gerek okulda, gerekse okul sonrası mesleki eğitimlerinde eşit olanaklar sağlanması yolundaki taleplerimiz şöyle sıralanabilir: İlkokuldan sonra kadınlar için mesfeki eğitim yapan otta'lların sayılarının arttırılması, eğitim programlarının; ikadınm 4 duvar içinde hapsedilmesini, daha iyi anne ve eş olmalarına yönelik değil, toplumsal üretime dönük çağdaş teknolojiye uygun, kadının işgücününün vasıf kazanmasını sağlayan biçimde düzenlenmesi. İşyerlerinde mesleki eğitime, kadınların büyük oranda katılmalarının sağlanması, yine demokratik eğitimin temel taşı sayılabilecek okul öncesi eğitimin düzenlenmesi yolunda mücadele, aynı zamanda kadınların mesleki sorunu oian kreş ve anaokulu talepleriyle bir bütünlük arzetmektedir.

Kreş ve anaokulu için mücadele; "bir yanıyla okul öncesi eğitimde topluma sağlıklı insanlar kazandırılması, diğer yanıyla da kadınların sosyal ve politik yönlerini arttırmak için zaman bulabilmelerini amaçlayan' bir mücadele olmalıdır. Halk demakrafflık iktidarına güden yolda, eğitim de dahil olmak üzere, kadınların demokratik talepleri uğruna verilen mücadelenin kadınların kurtuluşununun işçi sınıfının kurtuluşuna bağlı olduğu bilinciyle hareket edilmesi, b'şarmin ÖR şartıdır. Saygılarımla.

TARTIŞMALAR

Hasan Basri AYDIN : Arkadaşlar, uzun konuşmaya olanak yok, sadece bir anıyı anlatacağım. Hekimhan'da iken bir kız, bir öğretmenle nişanlanmış, fakat kızın babası 5 bin lira başlık istediği için verememiştir ve nişan bozulmuştur. Sonra bu kız para karşılığında birine verdiler. Ve bunun düğünü yapıyor, kapının önünde davul zurna çalınıyor kız gitmek istemiyor ağlıyor, fakat 'kimse dinlemiyordu. Bizim hanıma söylemişti; hoca ne yaparsa yapsın Mehmet'e haber versin gelsin beni kaçırsın.

Fakat Mehmet'i bulmak mümkün değildi, çünkü Mehmet Balıkesirdeydi. O haberi gönderdik kendisine, hiç olmazsa benim resmimi çekin kendisine gönderin demişti, fotoğraf Tnaikioesi bulamadık. O günden beri iki tane fotoğraf makinesi taşıyorum her zaman. Bu kız evin direğine yapışmıştı, söke söke ordan kopardılar, kapının eşliğine •yapıştı ordan söktüler aldılar, kapının önündeki taş yığınına yapıştı ordan kopardılar, ata bindirip götürdüler, ancak bir dakika içinde bunu anlatabilirim. Saygılar sunarım.

Hüseyin ERTÜRK: Arkadaşlar, burjuvazi kadın emeğine ihtiyaç duymadığı dönemlerde kadın olgusunu görmezden gelmiştir. Özellikle kasaba ve şehirlerdeki kadınlar evlere hapsedilmişlerdir. Onlara hiç bir zaman insan gözüyle bakılmamıştır, erkek de kendi kadınına, hayat arkadaşı gözüyle değil, yatak arkadaşı gözüyle bakmıştır sadece. Ama emperyalist kültür bu şekilde önerdiği için erkeğin de kadının da beyinleri bu emperyalist kültürle dolduğu için bu böyle olmuştur. Ne zamanki burjuvazi kadın emeğine ihtiyaç duydu, o zaman yapı değişti. Bu sefer tutup ucuz işgücü diye kadını doldurdu. Onu kendi sınıfı olan işçi sınıfından uzaklaştırmak için, yine kendi kütürünü onun beyn'ine şırınga etmek için, radyosunu, TV organlarını seferber etti.

Bununla da kalmadı, yıllar önce bir sürü burjuva kadın örgütleri kuruldu. Demek oldu ve en sonunda bunlar parti bile oluşturdu. Toplumdaki çelişkinin de, sınıflararası çelişki değil de, kadınla erkek arasındaki çelişki olduğunu öne sürdüler. Ve kadını erkeğe karşı örgütlemeye çalıştılar. Bu durum karşısında kadınlar bu emperyalist kültürle karşı karşıya kaldığında, ilericiye düşen görev de, kadınlarımızı örgütlemek ve onları ilerici düşünce ile işçi sınıfının bilimiyle tanıştırmak ve onun yanında savaşıma katmaktı.

Ama biz, yıllarca bunu, nedense ihmal ettik. Kentte unutulmuş kadın, işçileşmemiş kadın veya ev kadını dünyaya onun iki gözüyle bakmasına bile izin verilmedi. Köydeki kadın üretime katılırdı. Fakat onun üretimde

yeri öküz kadar olmadığı için sofradaki yeri öküzünkinden sonra gelirdi. Ne zamanki kadın hareketine işçi sınıfının bilimiyle yaklaşan, onu işçi sınıfının yanında savaşıma sokmak için İlerici Kadınlar Derneği kuruldu, ve bu dernek emekçi kadınları örgütlemeye çalıştı, kadınlar İKD'de örgütlendi, işçi sınıfıyla birlikte eyleme girdi. Şuna da dikkatinizi çekerim : MESS grevinde işveren, işçilerin karılarına mektup gönderdi. MESS'in yayın organlarını gönderdi, onlara, işçilerin sendikalarını kötüleme kampanyası açtı. Bundaki amaç da, eğitilmemiş kadını kocasından ayırarak ve onları karşı karşıya getirecekti. Kadının eğitimi de, toplumun demokratikleştirilmesiyle eş anlamlıdır. Toplumun demokratikleştirilmesi ve erkek - kadın tüm emekçilerin eğitim sorununun çözülmesi için de, ulusal demokratik güçlerin birliği gerekli. Bunun için de, tüm ulusal demokratik güçlerle birlikte, ilerici kadınlarımızın da, işçi sınıfımızın başını çektiği Ulusal Demokratik Cephe içinde yerini alması gerekir. Savaşım bunu için verilmelidir, bu yolda savaşımını sürdüren İlerici Kadınlar Demeğine başarılar dilerim, ona TÖB - DER olarak omuz vermeliyiz. Saygılar.

AbdüSkadir YILMAZ : Sayın Başkan, Değerli Kurultay Üyeleri;

Az gelişmiş yörelerde, özellikle Doğu'da 'kadınların durumu yürekler acısıdır. Dışarıya açılan tüm kadınların, kapalı olduğundan, çoğu kadınlarımız ancak aynı köyde doğar ve yaşamını aynı köyde tamamlayarak ölürler. Hele bir de Türkçe bilmeyen bu kadınlarımıza kendi anlayamayacağı dille öğretim yapılması insanlık adına utanç vericidir.

Gerek basımımız, gerekse TRT daha çok akur-yazatf olan kesime seslenmekte, daha çok onların bu konudaki gereksinmelerini karşılamaktadır. Kuşkusuz bu düzen sürdükçe sorunların çözülmesi son derece zor - Jur —arkadaşların sundukları gibi— ancak bir somut önerimiz var. Özellikle bu somut öneriyi delege arkadaşlara hatırlatmak istiyorum. İlköğretimde yanlış uygulanan bir uygulama vardır. Ortaöğretim kurumu daha çok kırsal yörelere ve köylere dağıtılmadığından daha çok., bulunuyor, özellikle bayan arkadaşlar, olanakları elverişli olan yerlerde görev alıyorlar-, orada çalışmayı tercih ediyorlar, bu durumda uzak köylerimize gitmek istemiyorlar.

Bu son derece yanlış bir uygulamadır. Daha çok kurultaydan bu konuda çeşitli tedbirler alması, özellikle bayan arkadaşlarımızın gönüllü olarak, sevecek, uzak köylere kadar sokulup bu görevi üstlenmelerini rica ediyoruz. Saygılarımızla.

Ali DEMİR : Değerli Arkadaşlar,

Kısa süre içinde bir iki eleştiri —bu konuda değerlendirdiğimiz— ve TÖB-DER değerlendirmesine sunduğumuz bir araştırmadan bazı ilginç alıntılar size aktarmak istiyorum. Bu; başlı başına bir araştırma konusu olması gerekirken, yurt dışındaki binlerce, yüzbinlerce işçi kadının sorunlarına değinilmemiş olması ve kırsal kesimdeki kadınların sorunlarına da, gereken önemin verilmemiş olması. Arkadaşlar, bu konuda Hopa'da yapmış olduğumuz bir araştırmada, bugünkü yaşadığımız toplumdaki kadınların ötekilere oranla bir kat daha fazla baskı altında tutulduğu, dinsel baskının bu konuda çok önemli bir yeri olduğu hepimiz biliyoruz. Dinsel olarak islam topluluğunda kadın ve bugünkü içinde yaşadığımız toplumlardaki bunun yansıması, bir peygamberle bir kadın arasında geçen ilginç bir konu var. Bir genç kız peygambere sorar, derki: «Evlenmemek günah mı?» Peygamber efendinin verdiği yanıt şöyle: «Elbette günah der.» —O zaman beni isteyen bir erkek var evleneyim mi? Peygamber; «evlen, çünkü evlenmek, evlenmemekten çok daha iyidir».

Bu yargı halan bugünkü toplumumuzda büyük ölçüde geçerlidir. Çünkü arkadaşlar, bakıyoruz ileri kapitalist ülkelerden almış olduğu haklardan, daha ileri düzeyde haklar almış olduğunu görüyoruz, örneğin Törkiyedeki kadınların seçme ve seçilme hakları Fransa'daki kodurların seçme ve seçilme haklarından 10 yıl daha önce alınmış olmasına rağmen, bu toplumun sasyo-ekonomik yapısı süren baskılar yüzünden ulaştığımız aşama ve çağın ne denli gerisinde kaldığımız ortada.

Bu araştırma sonundaki, öğrencilerle yaptık bu araştırmayı, ilginç bir konuşmayı daha sizlere sunmak istiyorum. Bir öğrencinin yapmış olduğu araştırmaya şurasında, bir subay hanımına, öğretmen bir kadına sorduğu bir soru ve verilen bir yanıt var. Öğrencinin sorusu şöyle: « Sizce kadının toplumumuzdaki yeri nedir?» Aldığı yanıt, «Bu ne biçim soru, kim verdi size bu araştırma konusunu?» Öğrenci, «Sosyoloji öğretmenimiz verdiler.» Bayan; «Doğru, zaten bu felsefe, sosyoloji öğretmenleri manyak ve kaçık olurlar, bakın kuzum, bu tür şeylerle kafanızı doldurmayın, bunlar komünistlik filandır, kadının yeri toplumda değil, evindedir. Hem kadın toplumsal olmaz, o komünist ortaklığa gider, mutlu olmak istiyorsak, kocanızın sözünden kesinlikle çıkmayız.»

Yine kız öğrenciler içerisinde yapılan bir araştırmayı size aktarmak istiyorum. Araştırmada % 80 kız öğrencilerden şu yanıt alınıyor: «Nasi olsa üniversite kapıları bize kapalıdır.» Okula gelmenizden amaç nedir sorusuna verdikleri yanıt'a; «Daha iyi bir evlilik yapabilmek, okumuş kişilerle evlilik

yapmak için.» Kadınlar arasında yapılan bir araştırmada kadınların % 82'si, kocasının (köleliğini', kocasının her dediğine evet demenin zorunlu olduğunu söylemişlerdir. Arkadaşlar bir kez daha vurgulamak gerekiyor.

Arkadaşlar bu konuda bir seminer verirken şunu gördük. TÖB-DER'li öğretmenler, hanımlar, kendisine ilerici, devrimci, sosyalist diyen kişiler, baktık ki, böyle bir konu tartişılırken, kadınların eğitim konusu tartişılırken, kendi karılarını toplantıya getirmekten, kendi analarını, 'bacılarını toplantıya getirmekten kesinlikle kaçınmışlardır. Bir kez daha burada vurgulamak istiyoruz. Bu bizim toplumumuzda, halen daha içinde yaşadığımız feodal toplumda, feodal kalıntıların devam ettiği ve bugün halen daha aşımızı b l şt ğ m z kişilerle, karılarımızla, kendi kavgamızı b l şmediğimiz sürece omuzladığımız kavganın nereye ulaşacağını biraz daha vurgulamak istiyorum.

Halen daha bu feodal baskı, tekelci bir kesimden geliyorsa, kendi bffinciffiize çirkin geliyorsa, üretimi hazırlamak istiyoruz. Ya hep beraber,, ya hiç birimiz, kurtuluş yok tek b şma ve bir kez daha vurguluyoruz ki, aşımızı b l şt ğ m z insanlardan, kadınlarımızla, anamızla, bacımızla, kavgamızı b l şemediğimiz sürece, omuz omuza savaşomadığımız sürece söylemek zorundayız. Sayanlarımla.

Halil USLU : Sayın Delegeler,

Ülkemizde okuma-yazma oranı ağdaş ülkelere göre oldukça düşüktür. Bu nedenle Cumhuriyet döneminde ilk  ğretim zorunluğu konusunda bir de yasa çıkarılmıştır.- Ancak 20. yy. son çeyreğine gelindiği halde, hâlâ bu konuda pek başarılı olunmamıştır.  zellikte kadınlarımızın eğitiminde, demokrat ve devrimci g lere birtakım görevler düşmekte, birtakım demokratik örgütler bölgesel girişimlerde bulunmaktadır. İKD'nin bildirisinin 18. sayfosunda somut istemlerimiz bölümünde bu durum vurgulamakta ve şöyle denilmektedir: Türkiye işçi sınıfı bilimi ve hareketi doğrutusunda gelişen, demokratik kitle, meslek ve sınıf örgütlerine düşen acil g revlerd'en biri kırsal ve kentsel kesimlerde kara bilinsizlikle savaşmaktır.

Kadınların dkur-yazar duruma geçirilmesinde ve bilinçlendirilmesinde, ilerici kadın hareketine önemli görevler düşüyor. İlerici Kadınlar Derneği bu göreve öncelik tanımakta, tüm şube ve temsilciliklerinde okuma-yazma kursları açmaktadır. Cehaletle savaşta başı çekmesi gereken örgütlerden biri de TÖB-DER'dir. Oysa okuma- yazma asıl amaç alfabeyi öğretme, okuma-yazma oranını artırma değil. Bununla birlikte kırsal alanda ve fabrikalarda bulunanlara siyasi bir yön verme de söz konusudur. Bu da, ancak si-

yasi ve mesleki bir otoritenin olmasıyla mümkündür. Türkiye'de henüz bir, böyle bir olgunun olmadığı herkesçe bilinmektedir. Ayrıca kitle örgütlerine böyle bir görev yüklenmiş olmak da oldukça yanlıştır.

TÖB-DER ve diğer demokratik kitle örgütlerinin bu tür özel girişimlerde bulunmasını ütöpik görüyoruz. Kaldı ki, fabrikalarda çalışan kadın ve işçilerin iş verimini artırmak amacıyla, işverenin de zorlanması sonucu, bunu kabul etmesi mümkündür. Çünkü işveren okuma yazma bilen işçinin işgücünün daha fazla olduğunu bilmektedir. Bu nedenle, bu önerilerin siyasi özden uzak ve ütöpik olduğunu görüyoruz. Yani kitle örgütlerinin, kadınların eğitimini üzerine almış olması mümkün olsa bile, bunların bölgesel kalacağını sanıyoruz. Bunun yerine TÖB-DER'in ve diğer demokratik kitle örgütlerinin Milli Eğitim Bakanlığına, Çalışma Bakanlığına ve hükümete baskı yapmak yoluyla, varolan okulların sayısını çoğaltmak, yaygınlaştırmak ve halk eğitimini ise, örneklerini gördüğümüz halkevlerinde harekete geçirme yoluyla, kadınların eğitim sorununa çare bulunmuş olabilir. Saygılarımla.

Fuat OLGAÇ : Ankara Kadınlar Dorneği adına Gülay TÜRKYLMAZ'ın hazırlamış olduğu bildirgenin, iyi bir çalışma olduğu görülmektedir. Soruna •sınıfsal açıdan yaklaşmaya da çalışılmıştır.

Kadınların eğitim sorunları, ülkemizde, sömürünün var olduğu fecddl, emperyalist, kapitalist diğer ülkelerde olduğu gibi, bir kenara itilmiştir. Kadına, toplumda bir meta olarak bakılmaktadır. Her ne kadar bildirgede kadınların gerçek kurtuluşlarının kadın-erkek omuz omuza verecekleri mücadelede emekçi halkın kurtuluşu ile birlikte olacağını bilincine varmalarından söz ediyorsa da, sürekli olarak erkeğin üstünlüğü ve erkeğin kadını sömürüşü vurgulanılmış bir biçimde. Bu bizi, yanlış yargı ve yorumlara da götürebilir. Kapitalist, emperyalist, sömürge, yarı sömürge ülkelerde kadına; erkek, çocuk, emekçi ve işçileri nasıl sömürdükleri açıklandıktan sonra, kadının sömürü düzeyindeki yeni sağlıklı bir biçimde belirlenebilir.

Sömürünün egemen olduğu toplum düzenlerinde, kadına bir meta olarak bakılışı, onun toplum içindeki yerini belirlemektedir; Sömürülen ülkelerde ihmal edilen, yalnızca kadınların eğitimi değildir. Çarpık bir kapitalizmin, emperyalizmin güdümünde, erkeğe göre kadının sömürülüşü daha fazla olmaktadır. Erkeğin, kadın yanında üstünlüğünü belirleyen, doğasından gelen üstünlükleri değil, toplum biçiminde sömürüye dayalı oluşudur. Kadınların eğitim sorunu, genel eğitim politikasından ayrı düşünülemez.

Onları daha çok sömürmeyi amaçlayan emperyalist-kapitalist düzen; kadını, doğurganlığı ile sömüreceği insanları çoğaltan ve erkeğin cinsel arzularını tatmin eden bir araç olarak görmektedir.

Kadın; toplumda patronların, ailede erkeğin kölesi olarak düşünülmektedir. Kapitalist toplumdd' kadın eğitiminin gözardı edilmesinin başlıca nedenlerinden birii, kadın emeğin'in daha kolay sömürül'mesid'ir. Kadınların haklarını elde etmeleri, özgürlüğe kavuşmaları erkeklere karşı verecekleri mücadele değil, emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı işçi sınıfının ve reeeği mücadele ile mümkün olabilecektir.

Toplumda hızlı oluşum süreci batı gerçeğinden kopuk değil. İzlenen eğitim; kapitalist, erkeğin kadını sömürmesi temeli üzerine kurulduğu anlamı çıkmaktadır. Ayrıca gericilerin kaynak noktası olarak üstyapı ele alınmıştır. Gelişmelerin temelinde yatan gerçek, özünde alt yapıdadır. Bireylerin, kadınların, eğitim sorunlarında etkin olduğu ileri sürülen bildirgede, sınıfsal yapı, sömürünün sırf emekçiler üzerinde odak noktası olması gözardı edilmektedir. Egemen güçler, oligarşi; kadın-erkek sömürüsü, tüm halk yığınlarının uysal, itaatkâr, kendilerine uyum sağlayacak bir eğitim politikası güder. Kadınların ezilmişliğini, erkeklerin üstünlüğünü feoda¹ bir gelişme içinde sunmaktadır. Bildirgenin savunduğu içerik de, daha çok feodal düzenden kapitalist di'zene geçişte söz konusudur.

İKD adına konuşan arkadaş, örgün eğitim üzerinde de yarar olduğunu söyledi. Oysa örgün eğitimin, oligarşinin eğitimi olduğu, bunun bilinçli bir şekilde kendi sınıf ve çıkarlarını savunacak b'ir-biçimde olduğu, hepimizin bildiği bir gerçektir.

Hüseyin ŞENŞAŞTEMOĞLU : Sayın delegeler, kadın sorununa da ekonomik özgürlük açısından bakılmasına ağırlık verilmiştir. Kuşkusuz kadınların, kurtuluşu, temelde elbette sınıfsaldır. Sosyalizmin gerçekleşmediği bir toplum yaşamında, kadınların gerçek yerlerini almaları hiç bir zaman sözkonusu olmaz. Ancak sosyalizmin gerçekleşmesini beklemek ve böylece burjuva toplumu, burjuva tavır ve davranışları altında kadınların bugünkü ezilişlerini kendi haline bırakmak doğru olmaz.

Temelde sorun sınıfsal olmakla birlikte, burjuvazi bugün kendi tavır ve davranışlarını, geniş ölçüde aile içerisinde uyguladığı baskı yöntemiyle gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Özellikle feodalizmin etkili olduğu alanlarda, bu üretim biçiminin baskı aracı olan dinsel geleneksel¹ baskılar, ancak erkekler tarafından geneHikle yaygın biçimde kullanılmaktadır. Burada, her ne kadar üstyapı çelişkisi ise de, kadın-erkek ilişkilerinde erkeğin

aile içerisindeki baskısı, Türk toplumunda-sanıyoruz-ağırlık kazanmaktadır, ölçü olarak söyleyebiliriz; demokratik kitle örgütlerinde, örneğin TÖB-DER¹-de, çalışan kadınlarımızın yönetimimize etkin gücü de, görüyoruz ki gerektiği kadar toplum yaşamına, özgür ve çalışma düzenine katılmış değillerdir.

Bu katılma ise, birinci kusur belki çevrenin olabilir, ama bana göre birinci kusur, onları örgütlemeyen, yönetmeyen eğitmeyen, engelleyen erkekler baskısı olmaktadır. Bunu kısaca belirttikten sonra şunu vurgulamak istiyorum. Toplumda ekonomik özgürlüğü sağlanmış bir kadın gerçekten kendi yerini almış mıdır yada almış olacaktır? Hiç sanmıyorum, elbette bunlar bir aşama sağlayacaktır. Bir kategoriyi getirecektir kadınlarımızı, daha etkili, daha gerçekçi, daha yararlı bir toplumun unsuru olacaklardır.

Ancak bunlar yeterli olmayacaktır. Neden yeterli olmayacaktır? rurv.ıv için; ilkel ve kumünaf toplumdaki, yani sömürsüz bir toplumdaki sömürsüz bir topluma geçişte, kadının kaybettiği nedir acaba, onun üzerinde durduk mu? Sanıyorum bildiregelerin eksik yanı bu olmaktadır. Kadın, sınıfsız toplumdaki sınıflı topluma geçişte kaybettiği niteliği, yönlendirici niteliği olmuştur. Yani ailede toplumun yönlendirici otorite ve yetki niteliğini kaybetmiştir.

İşte kadının, bu yönlendirici niteliğini kaybetmiş olması, kapitalizmin kadının oluşmasını, gelişmesini etkilemiştir. Öyle ise, kadının kaybetmiş olduğu bu gücünü yeniden yerine getirmek gerekmektedir. Öncelikle bugün ayrı bir kadın örgütleri kurmanın yerine, meslek örgütlerinde ağırlıklarını veremelerini? Bayan arkadaşlarımızın buradaki etkinliklerini artırarak, hem niteliği, (remde kaybetmiş oldukları otoriteyi, toplumun yaratıcı gücünü geliştirmeyi amaçlamış olmadan yada amaçlamayı, sanıyorum bugün için yapılması gereken en önemli işlemdir.

Bugün aileden başlayarak, toplum içerisinde kadının saygınlığını sağlama yoluna gidersek, yani ailenin yönlendirilişinde ailedeki otorite söz konusu olduğunda, kadının otoritesini kabul edebiliyorsak, bu aşamaya gelmeyi amaçlamışsa, bu düzen, sanıyorum-toplumsal! sorunların pek çoğunu çözmüş ve böylece kadını, eşitlik dışı alacağına, ona toplumun yaratıcılığına gerektiği kadar etki yapmasını sağlamış olacaktır. Bunun için kadın eğitimi bu yönden ele alındığında, bütün mesleklerde yada erkeklerle eşit işlerde çalışmaları ayrı önem kazanmaktadır.

Sanıyorumki, kadının yaratıcı gücünü gerektiği kadar ortaya çıkarabilmek için, bunun sonucundan toplumu yararlandırabilmek için, öncelikle

sanat eğitimi alanında, uzmanlık dallarında öğretim alanlarında, kadınların etkin görev almaları, çok yönlü bir eğitim görerek, bu yönlerde, bu alanlarda yararlanma yönleri ele alınmalıdır, tekrarlanmalıdır. Çocuk eğitimi konusunda birinci konuşan arkadaşım, çocuk eğitiminde küçümsenir bir tâbir kullandı. Çocuk eğitimi bizim dışımızda bir konu değildir. Öyle saruyorumki, toplumcu dediğimiz aşamaya ulaşmakta etkin bir durum olan çocuk eğitimi kadınlarımızın biPhassa üzerinde durulması gereken bir sorundur. Sanmıyorum ki kreşler buna bir çözüm getirsin. En doğal çözüm yönü —sanıyorum— anaların bu çocuk eğitiminin en etkin döneminde çözüm sağlamak yoluna gidilmesi olacaktır. Teşekkür ederim.

Cumcü EŞSİZÖĞLÜ : Değerli arkadaşlar, ben TÖB-OER adına konuşan Yıldız KURTULUŞ arkadaşın bir sözüne değineceğim. Arkadaş şöyle diyor : «Doğuda okuma yazma oranının çok düşük olmasının tek nedeni, her ulusun kendi anadüiyle okuma - yazma yapılmamasıdır.» Ben sadece sorunu buna bağlamıyorum. Çünkü biz Türkiye doğusunda yaşayarak görüyoruz; sadece doğu halkı için değil, doğuda yaşayan Türklerin de kız çocuklarını okula göndermediklerini görüyoruz. Onlar kendi ana-dillerinde okuma - yazma yapmadıklarından değil, günah olduğunu söylüyorlar. Yani feodal toplum kalıntılarının hakim olduğundan dolayı okuma - yazma oranları çok düşüktür. Biz burada sadece bunu değil, dil sorununu da ortaya koyuyoruz. Çünkü ulusların eşitliği dillerin eşitliği ile ilgilidir.

Ancak, doğuda olsun, batıda olsun Türk kadınlarının gerçek eğitim görebilmesi için toplumun demokratikleşmesiyle olur. İkincisi ise arkadaşlar, işçi sınıfının yanındayız diyen arkadaşlar, sınıfsal tanıma doğru bir tavır getirmek istiyorlardı. Biz bunu sadece teoride değil pratikte görüyoruz. Pratikte gerçekten işçi sınıfının yanında olan İlerici Kadın Derneğinin değil İstanbul', Ankara, İzmir, Halaylın Samandağundan, Diyarbakır'dan, Türkiye'nin her tarafından çeyizlerini satarak, işçi sınıfının en yiğit işçileri olan MADEN-İŞ'in 8 aylık grevinde bunu gördük. Biz teoride değil, pratikte kadın hareketinin öyle olduğunu görüyoruz. 1 Mayıs 1976 ve 1977 yıllarında da kadın hareketinin gerçekten İKD'nin, işçi sınıfıyla yan yana savaştığını görüyoruz.

TEKİSSJ : Sayın 'Başkan, Değerli Arkadaşlar. Kadınların Eğitim Sorunu Paneli'nde gerçekten yararlı bilgiler vererek, arkadaşlar bizi aydınlattılar. Ben kısıt zaman süresi içerisinde İlerici Kadınlar Derneğinin büroşürünün 9. sayfasının son kısımlarında ve 10. sayfanın başlarında şöyle kısa bir paragraf var. «Daha doğuştan aşağılanıp susturulduklarından sosyal hayatta da başarısız olmaktadır kız öğrenciler» diyor «kolayca

bebelerinden etkilenmekte, bağımsız karar vermekte yetersiz olmaktadır. Bir kısmı, toplumda yaygın değer yargılarıyla yozlaşırken, bir kısmı da sapık, maceracı akımların etkisi altında kalmaktadırlar» deniyor. Şimdi kadınlarımızın aşağılanıp horlanmasını —biliyoruz, doğal bu— sonuçta ikili yanı olan, —özellikle altını çizerek belirliyorum— sapık, maceracı akımların etkisinde kalmasını, kadın arkadaşlarımızın, kadınlarımızın aşağılandığına ve horlandığına getirip dayaması çok yanlıştır.

Şimdi biçimsel olarak bu paragraf doğru olarak görülse de, öz yani esas tesbitte işçi sınıfı bilimine ters düşen sapık akımların, maceracı akımların nereden kaynaklandığı, yine bilimle tesbit edilmiştir. Burada özellikle kadın arkadaşlarımız, kadın-erkek eşitliğini savunurken böyle bir hatanın yapılmaması gerekir, işçi sınıfının bilimine ters düşen erkekler diyerek ayırıp söyleyelim, nereden kaynaklanıyorsa; işçi sınıfının bilimine ters düşmesi, kadın arkadaşların da işçi sınıfının bilimine ters düşerek maceracı ve sapık akımlara savrulmaları oradandır.

Yani sadece, kadınlar aşağı ulandığımdan ve horlandığından işçi sınıfının bilimine ters düşmemektedirler. Şimdi Türkiye'de demokratik kadın örgütlenmesinin çok zayıf ve cılız oluşunun nedenleri, açık. Şöyle; kadınların mesleki örgütlenmeleri, demokratik örgütlenmeleri olsun, kadınlarımızın örgütlenme tarihi çok yakına dayandığı için, geçmişte gerek mesleki örgütlenmelerinde, gerekse demokratik örgütlenmelerinde, hem nicel olarak —sayı olarak— etkin olamamışlar, hem de nitel olarak ani, aktif görevler a'lardk, aktif olamamışlardır.

Burdan şunu kastediyorum, halâ içinde yaşadığımız koşullarda kadın hareketine baktığımızda, gerek meslek örgütlenmelerinde olsun, gerek TÖB-DER'de, —TÖB-ÜER kadın arkadaşlarımızın hem mesleki ve ekonomik demokratik örgütüdür— örgütlenme tüzüğüne baktığımız zaman erkek arkadaşlarımızdan daha az örgütlenmişlerdir, aktif görevde daha geri planda kalmaktadırlar. Bununla birlikte, özellikle demokrat öğretmen örgütlenmesinde, içinde bulunduğumuz koşullarda, sosyalist hareketin bölünmüş olması ve birliğin sağlanamamasından da, bu sosyalist hareketin bölücülüğünün yansıdığı çeşitli taşra örgütlemesi zihniyetiyle kurulan İKD gibi örgütler geniş kadın tabanını kucaklayamadıkları için, sapmaları da bu şsk'ild'6. yanlış değerlendirmektedirler, hiç bir zaman sapmalar bilimin dışında değildir, işçi sınıfının bilimine ters düşen sapmaların nereden kaynaklandığını biliyoruz, kadınların ninai kurtuluşunun sosyalizm olduğunu da biliyoruz, yaşasın sosyalizm.-

Turan YILMAZ : Sayın Başkan, Sayın Delege Arkadaşlarım,

Türkiye demokratik kadın hareketinin cılız, zayıf olduğunu hepimiz bilmekteyiz. İşte kadın hareketinin AIKD, panelinden bir bölüm okuyacağım. Bu paneldeki taleplerden birisi: «Alfabeden başlanarak her türlü kitapta, dergide, kadını mutfakta, erkeği işte gösteren resimlerin kaldırılması». Kadının mutfaktan kaldırılması, resimlerden çıkartmasını hoş karşılayalım, ama anlamadığımız bir durum da, erkeğin işyerindeki, kitaplardaki resimlerin kaldırılma'sını anlayamadım, bunu neden getirdiklertn'i...

Kadının gerçek kurtuluşunun sosyalizmde olduğunu hepimiz bilmekteyiz. Sosyalist ülkelerde mutfağın kamulaştırıldığı ve yine kadının toplumlaştırıldığı bir düzende, kadın da kendi kurtuluşunun sosyalizmde olduğunu görmektedir. Fakat demokratik bir talep olarak da, bildiğimiz kitaplardan, mutfakta çalışan kadının resmini çıkarmak demokratik bir talep değildir.

Demokratik talepler, gerçekten kadınların demokratik haklarını, onların demokratik örgütlenmesinde olacağı bilinmektedir. Benden önceki arkadaş, demokratik kadın örgütlenmesinin olmadığını belirtti. Türkiye'deki mesleki örgütlerde olsun, demokratik kitle örgütlerinde olsun, gerçekten demokratik bir kadın örgütü yoktur. Ulusçu ve grupcu kadın örgütleri vardır. Bizim AKD'nin paneline eleştirimiz daha fazladır. Fakat şunu söylüyoruz ki: demokratik kadın hareketinde, demokratik talepleri kolay vurgulamak ve daha ülkede kadın hareketinin gelişmesini inceleyecek ve kadınlarımızın kurtuluşu için demokratik taleplerimiz kısa olarak şu iki şeyde toplanmaktadır:

- 1 — Çalışma hayatıyla ~~ama~~ ~~bağ~~ ~~daştır~~ ~~ılma~~ ~~sını~~ .«itiyoruz.
- 2 — iş koşullarının iyileştirilmesini istiyoruz. Saygılarımla.

Mustafa BEKREN : Sayın arkadaşlar, bu panelin demokratik eğitim kurultayına büyük katkılarda bulunacağına inancım tamdır. Yalnız bu arada Ankara Kadınlar Derneği adına hazırlanan Gülay TÜRKYILMAZ'ın yazdığı büroşürün 6. sayfasının 2 ile başlayan prağrafının son kısmını birlikte okuyalım, «oğlan çocuklarının oyuncakları özellikle askeri oyuncaklar, onlara plan yapma, tuzak kurma, strateji hazırlama olanaktan¹ tanır.» Daha sonra «oğlan çocukların fen dallarına ilgi duymaları hiç şaşırtıcı olmamaktadır.» denilmektedir. Burada sanki çocuğun fen dallarındaki başarısı, bu tip oyuncaklara bağlı imiş gibidir, gibi gösterilmektedir. Oysa egemen güçlerin, emperyalizmin eğitim alanında ne gibi yöntemler kullandığını bir

kaç günden beri burada dile getirmeye çalışıyoruz. Diğer taraftan bu oyuncakları piyasaya sürmekteki amacı, militarizmi, savaş kışkırtıcılığını körüklemektedir. Ancak ilericilerin, sosyalistlerin sınıf mücadelesi verirken bir amaçları da barışa katkıda bulunmaktır.

Gerek dünya devrimci sürecinin bu konudaki başarıları, gerekse örgütümüz TÖB-DER'in bu konuda, özellikle bağımsızlık, demokrasi, barış ve örgütümüz ilkes'ini benimsemesi ve kendisine ışık tutması tartışmasız bir gerçektir. Söz oyunculara gelmişken, iki hususu daha belirtmek istiyorum. Oyunun çocuğun hayatında büyük önemi vardır. Deniiebürki, büyüklerin hayatında işün yerline ise, oouğun yaşamında da oyunun yeri odur. Bu bakımdan, gerek ana-babaların, gerekse tüm eğitimcilerin, çocuk eğitiminde, oyunun yerini, herşeyden önce oyunun ne olduğunu doğru değerlendirmeleri gerekir.

Anne ve babalar oyunu değerlendirirken, herşeyden önce şu noktaları gözden kaçırmamaları gerekir. Oyun, çocuğun toplumsal yaşama hazırlanmasında önemli bir etkidir. Ana ve babalar oyunu, çocuğun gelişmesini etkileyen son derece önemli bir olgu olarak değerlendirmelidirler. Burada hareketle oyunun, çocuğu toplumsal hareketten uzaklaştırmayan, aksine toplumsal yaşama katılmasını kolaylaştıran bir eylem olarak gönül'mesi ve yönlendirilmesi gerekir.

Bu oyuncaklar konusunda şöyle bir önerimiz var: Oyuncaklar özellikle çocukların yaşam şartları içerisinde düşünölmeli ve sınıf çelişkilerini yansıtan, kollektif ruhu aşılایıcı bir biçimde seçilmelidir. Örneğin, çocukların oyuncakları, toplu inşaat araçları, toplu üretim yapan malzeme araç, gibi oyuncaklar verilmelidir. Hepinize saygılar.

Cevat GEZGİN : Saygıdeğer Konuklar, Değerli Delege Arkadaşlarım.

Bu panelde, Türkiye'de kadın hareketine önemli katkılar getirici çalışmalar gördük. Yalnız çok önemli bir eksikliği, benden önceki arkadaşlarım da vurguladılar. Kadınların örgütlenmesi meselesi, diğer kadınların ekonomik sosyal, ihtiyaçlarına cevap vermede önemli bir etkidir.

Kadın örgütlenmelerimi üç ana başlık altında topfomak mümkün geliyor. Kadın örgütlenmesinin önemi kadın örgütlenmesine yakın ve uzak derecede, kadın örgütlenmesindeki yanlış eğilimler. Bugüne kadar kadın örgütlenmesinin gerçekten ileri boyutlara ulaşmamasının nedenlerini bu başlıklar altında söylemek mümkündür. Şöyleki; kadın örgütlenmesinin bugün Yünkiye'deiki, devrimci demokratik kadın hareketimin ne kadar cılız

olduğunu, örgütlenmenin gerçekten tutarlı bir biçimde, işçi sınıfı ve emekçi halkın gö'Ştferdiği demokratik örgütlenme açısına yaklaşmadığı için bu hal gelmiştir. Kadın örgütlenmesinde özellikle şu fdkörler görölmektedir : Kadın örgütlenmesi, beY\4/ siyasi- çizginin, o siyasi çizginin demokratik harekete egemen olması biçiminde somutlaşmaktadır. Bugün İKD'nin Türkiye düzeyinde daha da gelişip güçlenmesini, tek merkezî bir kadın örgütlenmesi etrafında olmasını, tüm devrimci ve demokrat arkadaşlarımız istemektedirler. Yalnız İKD'nin sekte, bireyci tavırlarından dolayı kendi siyasi düşüncelerinden olmayanlara yer vermediklerini, kendi siyasi görüşlerinden olmayan örgütleri feshettiklerini görmekteyiz. Böyle olunca demokratik kadın hareketinin belli merkezden, tek merkezden yönlendirilmesi mümkün O'lamamaktadır.

Bu neyi getiriyor? Bu şunu getirmektedir: Bu diğer siyasi çizgilerin de, kadın örgütlenmesine farklı yaklaşımlarını getirmektedir. Aslında bugün bilimsel bir gerçek olan tüm örgütlenme biçimlerinin işkolu düzeyinde örgütlenmesinden yanayız. Yalnız kadınların örgütlenmesini, yakın hedef olarak kırsal kesimde, bilhassa kırsal kesimde, politize olmamış, ortak harekete katılmayan kadınlarımızın; bu merkezi bir kadın örgütü, demokratik kadın hareketine katılmasını sağlamak birincil görevimizdir. Daha sonra, Türkiye'de demokratik hareketin alabildiğine kadınlar arasında politize olmasından sonra, işkolu düzeyinde çeşitli mesleki örgütlenmeler altında toplanmasını mümkün görüyoruz.

Bir arkadaşım 'kadın örgütlenmelerini sadece mesleki örgütlenmeler planında geliştirmeye çalıştı. Biz bunu sakıncalı ve yanlış görüş olarak eleştiriyoruz. Sadece kadınların örgütlenmesi mesleki alanda değil kırsal alanda, aç çalışan kadınların örgütlenmesini, bütün olarak değerlendiriyoruz...

Bazı arkadaşlarımız burada kürsüye çıkıyorlar, hazır reçeteler getirerek sanki kadın örgütlenmesine belli bir yön vermek ve hazır reçetelerle kadın örgütlenmesini gerçek boyutlarında olacağını sanıyorlar. «İleri demokrat düzen» hazır reçetesiyle kadın örgütlenmesi, hele bir siyasi reçeteye kadın örgütlenmesi amacına ulaşmaz. Bizim inancımız odur ki; demokratik kadın örgütlenmesinin hiç bir siyasi fikir tarafından yönlendirilmemesi, tüm devrimci, demokrat kadınların tek bir çatı altında toplanamamalarının sonucudur. Grupçu, sekte tavırlardan uzak durulmalı, tüm kadınların bir çatı altında kadın örgütlenmesinden yanayız.

Ahmet GÜRBÜZ: Değerli Kurultay Üyeleri Selâm.

Zamanın darlığı nedeniyle ben maddeler halinde sıraladım konuşmamı. Bunları bir kaç satırla değinip geçeceğim. Bu maddeleri başlıklarıyla

veriyorum. Benden önceki arkadaşlar da bunlara değindi, 1 — Mevcut kadın örgütlenmesini ufulamak, 2 — Çalışmalar içinde bu kadar eksiklik, 3 — Bu eksikliğe karşı bizim önerimiz, 4 — Bölgemizdeki çalışma ve buna dayalı olarak Kurultay delegelerine somut ve açık bir teklif.

Konuşmamın sonunda yalnız iki yönüyle ele alacağım, yani çalışmalar içinde tesbit edebildiğimiz kadarıyla eksikliğe değineceğim. Konuşmama şöyle başlamak istiyorum .- Bu konuşma ikinci konuşmacıyla ilgili olacak. Saygıdeğer delegeler, sözlerime bir alıntı ite başlayacağım. Usta şöyle der: «Bir devrimci gurubun siyaseti ne kadar haklı ve ne kadar tutarlı olursa olsun, grupçu tavırlarını devam ettirirse, her türlü gericiliğe karşı yalnız kalacağı gibi, içine en sinsi ajanları da sızdırabilir». Kimde yeryüzünde sosyalizmi grupçuluğa büründüremez arkadaşlar. Bakınız bir, zorunlu bir durum var."Bu merkezi örgüt, birde işkolu örgütü kurunuz. Bunların ortaklaşa, verimli çalışma ile ileride birleşebilmelerini temenni ediyorum.

Bu grup örgütlenmesi meselesi, gerçekten de geçmişte de gençlik içinde çok acı sonuçlar doğurdu. Hele bizzat öğrenci gençlik içinde, çok acı deneylerini, arkadaşlarımız ve gerekse öğrenciler biliyor. Biz diyoruz ki, geçmişin hatalarını tekrar etmeyelim, onlardan gerekli dersi çıkaralım. Bir eksiklik de AKD bildirgesinin 20. sayfasında. «Doğru devrimci siyasetin, belirleyiciliğinde yürütülen ekonomik-demokratik mücadele kadınların eğitim sorunları ile ilgili şu talepleri gündeme getirmektedir» deniyor ve 15 madde sıralanıyor. Bu istemler doğrultusunda mücadele etmek işin bir yanısıdır, öteki yanı gösterilmemiştir. Biz diyoruz ki, öbür tarafı da gösterilmeli. Öbür tarafı biz şu şekilde göstermek istiyoruz : Özgür ajitasyon, propaganda üçlüsü bir birinden zerrece ayrılmamak suretiyle orada belirtilmeliydi. Burada bir eylem biçimine bağlı olarak çıkacak karar doğrultusunda bu teklifi öğretmen arkadaşların bulunduğu bölgelere götürebilmesi gereklidir. Yaşasın sosyalizm! Yaşasın devrim.

SUNUCULARIN ELEŞTİRİLERE VERDİĞİ YANITLAR

Gülay TÜRKYLMAZ : Bir çok arkadaş konuştu, eleştirilerini ilettiler, kendilerine teşekkür ederiz. Yalnız bir çok arkadaş konuştuğu için ben not tutmaya çalıştım ama kaçırdığım bazı noktalar oldu. Bu yüzden bazı arkadaşların eleştirilerimi tam anlamıyla cevaplandırılmazsam kendülerimden özür dilerim. Konuşanlardan 'bazıları mevcut 'kadın örgütlenmesi sorununu gündeme getirirken, bunitom demokratik kadın örgütü olmadığı doğrultusunda birtakım sübjektif değerlendirmelerde bulundular. Ben burda bu tartışmaya girmeyeceğim, çünkü bu panel; bu tartışmanın yeri- değildir. Kadın örgütlenmesi konusunda ayrı bir panel, ayrı bir tartışma yapılırsa bunlar gündeme getirilebilir.

Halil USLU arkadaş yaptığı konuşmada bugün Türkiye'de işçi sınıfının siyasi örgütünün bulunmadığını söyleyerek İlerici Kadınlar Derneği'ne de bir eleştiri yöneltti. O da; okuma-yazma kursları açılmasının b'r araç olduğu, bir amaç olmadığı —bu doğru bir tesbit— bir siyasi kesim olması gerektiği, ama siyasi partinin olmayışı nedeniyle de demokratik kitle örgütlerinin bu çalışmayı yapamayacağı görüşündeydi. Ben burda okuma-yazma kurslarına yöneltilen bir eleştiri olduğu için cevap vermeye gerekli gördüm. Çünkü bizim derneğimiz de Ankara çapında okuma-yazma kursları yapmakta ve bu kurslara araç gözüyle bakmakta, çünkü demokratik kitle örgütlerinin yönetiminde olan sosyalistler, kendi örgütlerinin tabanlarında olan insanları, kendi görüşü doğrultusunda bilinçlendirmek için asıl araçtan yararlanırlar.

Arkadaşın getirdiği milli eğitim bakanlığına veyahut da hükümete başvurulmasıydı. Daha yaygın eğitim olanağının sağlanmasıydı, o zaman sorunun çözümünü burjuva devlet aygıtına bırakmış olmuyor muyuz? Elbette taleplerimiz olacak, ama bunun yamsıra demokratik kitle örgütleri de, ellerinden geldiği ölçüde kadınları bilinçlendirmek için, böyle araçlardan yararlanmak zorundadırlar.

Fuat OLGAC arkadaş, konuşmama yönelttiği eleştiride, benim konuyu belli ölçüde kadın-erkek çatışması şeklinde getirdiğimi söyledi. Bizim birçok kaçınmaya çalıştığımız yönlerden biri de bu. Elbette biz konunun kadın-erkek çatışması olmadığını biliyoruz. Bunun sınıflı toplumlardan kaynaklandığını, egemen sınıfların da sorunu saptırmak için kadın-erkek ilişkisi haline geliştirmeye çalıştığının da bilincindeyiz. Ancak bir gerçek var, o da şu : Sınıfsız toplumdaki ilk sınıflı topluma geçilmesiyle birlikte, kadınların toplum içinde ezilen cins durumuna geçmesi. Egemen sınıflar, özellikle egemen sınıflar, kadınlarını ezilen cins durumuna getir-

mek için, çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Biz bunu gözardı edemeyiz, egemen sınıfın görüşleri toplumda egemen olan düşüncedir diye.

Egemen sınıfların, kadınları aşağılamak ve horlamak doğrultusunda yaygınlaştırdığı görüşler hepimizce bilinmektedir. Bu ekonomik ve toplumsal sistem; bu yapıyı kaldıramayacağı için, kadınları ev kadınlığı ve annelik yoluyla şartlamak için, gerektiğinde onları iş gücüne çekmek, ilk fırsatta işsizlik doğuran bu yollarda, onları evlerine geri yollamak ve kadına ev kadını gözüyle batımcı nedeniyle, fazla¹ tepki göstermesini önlemek için de, onları eğitimsiz bırakmak'ta.

Değınmek istediğim bir nokta daha var, ona da kısaca değineceğim. Necati MUTLU arkadaş, sosyalist ülkelerde bugün eğitim sorununun çözümlenmiş olduğunu bazı istatistik sayıları vererekten ortaya koydu. Özellikle en gelişkin sosyalist ülke olarak Sovyetler Birliğinden seçti örneklerini. Eğitim sorununu,,eğer her yaşta insanlar için öğretim kurumlarıyla sınırlarsak, böyle bir yaklaşım yani sosyalist ülkelerde eğitim sorununun çözülmüş olduğu yaklaşımı geçerli olabilir. Ama hiç kimse böyle bir sınırlamaya girmiyor. Sosyalist toplumsa eğitimin, sosyalist yaşamın yaratılmasındaki önemini vurguluyor. Yani eğitim, sadece öğretim kurumlarında değil, yaşamın her alanında ve her anında devam eden bir süreç. Sosyalist insanın yaratılması, eğitimin yanısıra, üstyapıdaki diğer kurumların, ailenin, ahlâkın, dilin, hukukun ve benzerinin her türlü burjuva özelliklerinden arınıp, dönüştürülmesiyle mümkündür. Burada eğitim, sosyalist insanın yaratılmasına hizmet edecek diğer kurumların değiştirilmesi ve dönüştürülmesine yardımcı olan önemli bir kurum. Yani çok daha bir kapsama sahip.

Eğitim olayını, sadece öğretim kurumları çerçevesinde ele almış olsak bile, iddia edildiği gibi kadın-erkek eşitliğinin sağlandığını öne sürmek güç. Ben de bazı rakamlar vereceğim bu konuda. Sovyetlerdeki 'bilim adamlarının %40'ı kadın denmekte, ama Sovyet Bilim Akademisinin 294 üyesinden sadece ikisi kadın. Sovyetlerdeki genel yönetim örgütlerine seçilen kadın milletvekillerinin, tüm temsilcilerin %48'ini oluşturduğu söylenmektedir. Ama komünist partisinin 195 üyeli merkez partisinin sadece üç üyesi kadın. İlk ve ortaöğretimdeki öğretmenlerin %73'ü kadın, ama sadece %23'ü okul yöneticisi.

Yani kadınlar ekonomik ve toplumsal yaşamda ne denli aktif ulurlarsa olsunlar, yönetici kademelerde bulunanlar ağırlıkla etkieliler. O zaman eşitliğin sağlanmış olduğunu öne sürmek güçleşiyor. Sovyetlerdeki eğitimin niteliği konusunda başka şeyler de vardı, ancak zamanın dolmuş olması nedeniyle sadece isimleri saymakla yetiniyorum. Teşekkür ederim.

Filiz KARDAM : Şimdi İlerici Kadınlar Derneğinin eğitime ilişkin getirdiği sorunlar konusunda herhangi bir somut eleştiri getirilmedi. Yalnızca Türkiye'de kadın örgütlenmesi İKD'ye birtakım eleştiriler yöneltilerek ortaya kondu.

Başta, her arkadaşımızın getirdiği eleştirinin, bizim önerilerimiz ışığında ne kadar yararlı olduğuna bir kez daha değinip geçeceğim. Yine arada unuttuklarım olursa özür dilerim. Hasan Basri AYDİN arkadaşımız kadının ezilmişliği, toplumsal baskıların ağırlığı konusunda bir örnek verdiler. Hakikaten kırsal alanlarda, kadının eğitim sorunlarının üzerindeki toplumsal baskıların daha ağır olduğuna bir örnek oluyordu, teşekkür ederiz. Hüseyin ERİKLİ arkadaşımız burjuva kadın derneklerinden, ilerici nitelikte kadın derneklerine, emekçi kadın demeklerine geçişi özetlediler, sonunda tekrar değinmişim. A. Kadir YILMAZ arkadaşımız da, doğu illerindeki kadınların durumunu getirdiler, somut öneri olarak da, kadınların doğuda görev alması sorununu getirdiler, ilköğretimde özellikle kadınlar görev almıyorlarmı bilmiyorum; fakat mutlaka geri kalmış yörelere, yani yöresel farklılıklar gösteren yerlere özel önem verilmesi gerekiyor, bu, yalnızca kadınların oralarda eğitimsiz kalmaları sorununu değil, tümüyle oradaki kitlenin eğitimsizliğini çözümleyici olacaktı. Dolayısıyla, zaten yöresel farklılıklara göre eğitim sorununun ele alınması gerekir.

Ali DEMİR arkadaşımız yurt dışındaki kadınlara ve kırsal kesimdeki kadınlara panelde yeterince ağırlık verilmediğini söylediler, yurt dışındaki kadınlar açısından da bu konuya özellikle katılıyorum. Biz o konuyu fazla irdilemedik. Ancak İlerici Kadınlar Derneği'nin çeşitli yayınlarında, özellikle gazetesinde bu konuya eğilmiştir, bu konuda seminerimiz vardır, ileride bu konuda bir panel olduğunda önerilerimiz, düşüncelerimiz olacaktır. Bu özellikle, o konuda olmadığı için atlanmıştır bu durum. Kadının yeri evidir, K'ainin bunu kabullenmesi olgusunu burada, aynı zamanda Ali DEMİR arkadaşımız vurguladılar burada.

Ancak er'ke'kler de bir toplumda kadını evden çrkarmomaik üzere eğitilmişlerdir. Yani kadın kendi ikinci rolünü kabullenirken, erkek de, onun ikinci rolünü esasen kabullenmiştir, onun dışına çıkmasını, bu kriterleri içinde, eğitimin gereği istememektedir. Aslında çeşitli meslek örgütlerinde kadınların olmayışını, kadınların etkin bir şekilde çalışmayışını tümüyle kapsayan, kadınların değil de erkeklerin de, 'bu düzenin sistemi tarafından o şekilde eğitildiklerini kabullendiklerine bağlayabiliriz. Ve Ali DEMİR arkadaşımızın yaptığı öneriye ben de katılıyorum. Öncelikle bu tür örgütler-

de çalışan ilerici, demokrat erkeklere de birşeyler yapmak düşer bu konuda, tabii kesin çözüm getirici değildir. Ancak şurada, şu seminerde, özellikle bu arkadaşların analarını, bacılarını eşlerini getirmeleri arzu edilirdi.

Halil USLU arkadaşımız, kadınların eğitimini kadın örgütleri üzerine alamaz, okuma-yazma kursları açmakla bu işi çözümleyenleyiz, diye bir eleştiri getirdi. Şimdi, İlerici Kadınlar Derneği'nin böyle bir misyonu kesinlikle yoktur. Yani Türkiye'deki kadınların eğitimi sorununa bir çözüm getirmeyi, hele bir 'kesin çözüm getirmeyi amaçlayamaz zatem. Bunu diğer örgütlerle birlikte çalışsa da, yine amaçlayamaz, yapamaz böyle bir şeyi. Bu kadının toplumdaki konumu, değişince çözümlenecek birşeydir. Bunu başında koydum. Kadını bu toplumda yeri icabı, eğitimi de böyledir, kadının bu toplumdaki yerinin değişmesi ise çözümlenecek bir şey değildir. Kadının bu toplumdaki yerini değiştirmek üzere de, birtakım çalışmalar yapmak, yani kadını bilinçlendiren örgütlere, aynı zamanda onun eğitimine de eğilmek düşer. Esasen okuma-yazma kurslarını geçici bir girişim yada örgütlenmemizde biraz kolaylık sağlasın filan diye de yapmıyoruz, bu bize geniş kadın yığınlarından kendi üyelerimizden gelen taleptir, istektir. Biz bunu kendi mütevazı çabalarımızla gerçekleştirmeye çalışırken aynı zamanda devletin buna eğilmesini de istiyoruz.

Devletin cehaletle savaşmasını istiyoruz. Ancak siz şunu da getiriniz; zaten bu yuva değil, kadına en azından ilkokul eğitimi vermek ister, çünkü daha verimli çalıştıracaktır kadını bu burjuvazinin kendi işine de yarayacaktır, oysaki bu durum tam- öyle değil. Çünkü bizim burjuvazimiz gelişkin bir burjuvazi olmadığı için, tabii ki kadın bir bakıma eğitilirse işine yarayacaktır. Fakat yer yer denenir, yer yerde denenmeyebilir, çünkü olanaklar meselesidir. Örneğin ben size bir yasayı hatırlatayım : 3945 sayılı yasa, sanayi kurumlarında mesleki kurslar açılmasına ilişkindir. Bu kanuna göre bürolarda çalışanlar hariç olmak üzere, işverenin bir senede kullandığı işçi ve müstahdem sayısının günlük ortalaması 100 kişiden daha fazla olan sanayi kurumlarında, çırak, kalfa ve ustaların mesleki bilgilerini artırmak üzere kurslar açılmak zorundadır.

Bunun şartları da belirtilmiştir. Oysaki ülkemizde bu tür bir uygulamaya gidilmemektedir. Uluslararası işçi örgütümüzün, bütün mesleki eğitimi öngören kararların altında imazsının olmasına rağmen gidilmemektedir, bu uygulamalar olduğu zaman bile, iş saatlerinin dışında olmaktadır. Yani kadın işten çıkınca bu kursa gidecek, eğitim görecektir, ondan

sonra terfi imkânı ücretinde artış vs. sağlanacak. Oysaki kadınlar konumları icabı, eve gidip iş yapmak zorunda olduklarından bu kurslara katılmamaktadırlar. Dolayısıyla bizim işverenimiz, yani bizim burjuva düzenimiz, bu şartları iş saatleri içinde ayarlayacak kadar gelişmiş de değildir, yani böyle bir çabaya katılmamaktadır.

Bu, batıda daha gelişmiş ülkelerde uygulanabilir, bizde uygulanabilirliği azdır. Yani, ontar, nasıl olsa yapacaktır bunu, işlerine de yarayacaktır diye geçiştirendeyiz. Biz de bunu zorlayacağız, çünkü biz, nasıl olsa onlar yapsa bile, bu kanunları işletme durumundayız ve bunları daha ileri götürüp iş saatleri içerisinde sokmak durumundayız. Bunda da, bize bir çaba düşmektedir, çünkü bu eninde sonunda yine geniş kadın yığınlarını, geniş kadın yığınlarını yararınadır. Daha fazla beceri gerektiren işlerde çalıştıkları zaman ücret farklılıkları azalacaktır, iş olanakları daha fazla olacaktır. Biz, genel¹ olarak toplumdaki kadınlara daha eşit bir rol vereceği için, böyleci yasaların işletilmesinden yanayız. İşveren de, bunu işleterek olsa bile, burjuvazi bugün bunları işletmemektedir, bunun da farkındayız.

Şimdi özellikle İlerici Kadınlar Derneği'ne kadın örgütlenmesini beceremediği —ki ben öyle anladım— hakkında yöneltilen eleştirilere geleyim. Bir kez demokratik kadın hareketinin cılızlığından, demokratik kadın hareketinin güçsüzlüğünden bahsedildi. Arkadaşlar, İlerici Kadınlar Derneği 1975 yılında kurulmuştur, kurulduğundan bugüne dek, 20 şube açmıştır, 10 bine yakın üyesi vardır. Ve nerde işçi sınıfı vardır, nerde işçi sınıfının mücaadelesi vardır, İlerici Kadınlar Derneği orda olmuştur. İlerici Kadınlar Derneği'nin daha gelişip güçlenmesini isteyenler, daha fazla gelişip daha fazla iş yapmasını isteyenlerden, buraya daha somut öneriler getirmeleri, özellikle eğitim sorununu halletmekte TÖB-DER'li öğretmenler olarak daha öneriler getirmelerini beklerdim.

Oysa burda grupçu tavırlardan yetki meselelerinden vs. söz edildi ki, bunlar bu kurultayın işi değildir, bunlara ilerici Kadınlar Derneğinin üyeleri, kendi genel kurullarında, kendi üye toplantılarında karar verirler. Biz eğitimde 'kadın - erkek farklılığını, emekçi kitleler ile burjuva sınıfı arasındaki farklılığın önüne çıkarmıyoruz. Kadınların eğitim sorunlarını, onların sınıfsal konumundan ayrı düşünmüyoruz. Kadının eğitim sorununu toplumun demokratikleştirilmesinden ayrı düşünmüyoruz. Kadınların toplum içinde eşit ve haklı durumlarına kavuşması için, toplumsal mücadele içerisinde yer alması gerektiğine inanıyoruz. O toplumsal mücadelenin başını işçi sınıfının çektiğine inanıyoruz, onun için DGM direnişlerinde, 1 Mayıs-larda, MESS'e karşı direnişlerde, işçi sınıfının yanındayız ve işçi sınıfının

yanında oduğumuz sürece, eğitim sorunumuzu da en gerçekçi bir şekilde halledeceğimize inanıyoruz.

KURTULUŞ : Sayın arkadaşlarım, her şeyden önce bir şeyi tekrarlamakta yarar var sanıyorum. Kadının ezilen cins olarak, tarih sayfasında hangi anda ortaya çıktığını daha önce söylemiştir. Yineleyeyim. Kadın ilkel-komünal toplumun sonunda sınıflı topluma geçişte, üretim sürecinin dışına itilerek ezilers cins olmuş ve kapitalist topluma gelinceye dek de, üretim sürecinin dışında kalmıştır dedik, kapitalist toplumda kadının yine üretim sürecine çekiliş nedenini' de; sermaye sahiplerinin kadın işgücünün ucuz olmasından, ona ihtiyaç duyulduğundan kaynaklandığını da belirtmiştim.

Şimdi ben burada, bir şeyi özel olarak belirtmek istiyorum. Kadınların toplumsal kurtuluşu, iki ögeyi birden gerektiriyor. Bir tanesi, kadınların üretime katılmasını gerektiriyor, ikincisi ise, sömürüden kurtulmasını gerektiriyor. Yani kadınların toplumsal kurtuluşları, üretim faaliyetlerine katılmaları ve sömürünün ortadan kalkmasıyla gerçekleşebilecek bir şey. Kadının toplumsal durumunu anlatırken, toplumsal hayatın ikili katkısından söz etmek mümkün. Emekçi kadınlar üretime katılarak değer yaratıyorlar ve topluma katılıyorlar, hemde ana olarak topluma katkıda bulunuyorlar. Fakat kadınların, topluma bu ikili katkısına bakarak, iki kez sömürüldüklerini ve sorunlarında iki haksızlık olduğunu söylemek, bizi yanlış yerlere götürür. Ben 'kadınların üretim süreci içinde fazladan sömürüldüklerini, çünkü eşit ücret alamadıklarını ve kadınların eşit ücret taleplerinin olduğunu söyledim.

Ayrıca da kadınların, analığın bireysel bir işlev sayılması nedeniyle, ev işlerinin bir bireysel işlem sayılması nedeniyle de, fazladan sömürüldüğünü de ekleyelim. Fakat şu mantığa kesinlikle düşmemek lazım : Kadın üretim süreci içersinde sömürülüyor. Katmerli sömürülüyor, fa'kat kadının kadın olarak, ana olarak sömürüldüğünü söylersek, bu mantık bizi başka yerlere, idealizme kadar sürükleyebilir.

Arkadaşlar burada konuşurlarken eleştiriler getirdiler, isimlerini belirleyemedim, adlarıyla seslenemeyeceğim, beni bağışlasınlar. Ancak bir arkadaşım kedin öğretmenlerin eğitim içerisindeki önemine değindi. Ben de aynınsn katılıyorum. Bal'yorsunuz öğrettin enlerin %50'ye yakın'bir bölümü kadındır. Kadın aydınlar, özellikle eğitim işkolunda yoğunlaşıyorlar. Kadınların eğitim faaliyetleri içinde yer almalarına karşın, öğretmen kadınların sosya! hakları da son derece azdır. Ve yine öğretmen kadın, öğretim görmüş de olsa, ezilen cins olmaktan çıkmış değildir. Bu yüzden, sanıyorum ki, birçok öğretmen bayan arkadaşım, çok istediği halde köylerde belki görev

yapamaz duruma düşebiliyorlar, yani kadınların eğitim görmesi, tek başına kadınların ezilen cins olmasına yetmiyor, zaten bunu da anlatmaya çalıştık.

Ancak şunu da gördük; mesleki örgütlerinde % 20'den fazla örgütlenen öğretmen kadınlar, hem giderek daha fazla öğretmen örgütünde yer alıyorlar, hem de giderek daha fazla aktif roller üstleniyorlar. Ve yine biliyorlar ki öğretmen kadınlar, onların' kadın olmaktan doğan sorunları, öğretmen kadınların sorunlarının büyük bir bölümü, sendikal haklar mücadelesinde birlikte çözülecektir. O yüzden, hergün giderek daha çok sayıda kadın, sendikal haklar mücadelesine katılıyor. Ve biliyor ki; sorunlarının önemli bir bölümü, o anda çözülecektir, ama tamamı ancak sömürsüz bir toplumda çözülecektir.

Arkadaşlarım, *bir* arkadaşım kadınların seçme seçilme haklarından ve Fransa'da nasıl olduğundan söz etti. Çok olumlu oldu, biliyorsunuz panelimizin konusu kadınların eğitim konusuyla sınırlıydı, o nedenle pek çok sorunları olan kadınların, o sorumuna değinmedik, açarsak konu fazla genişlemiş olacaktı, öylece bira'kıyorum. Yine 'bir delege arkadaş, ismiimi vererek, benim sosyal şovenizme girmemden söz etti doğu sözcüğünü kullandığım için. Ben yanıt verme gereğini duymazdım aslında. Arkadaşlarımın hamen tamamı, anlamışlardır ne anlattığımı ve anlatmak istediğimi. Ama ikinci bir arkadaşın çıkıp, doğudaki kadınların eğitim sorununu, feodal kabrittairdam feodal yangılardan kaynaklandığını' söyleyince cevap verme gereği doğdu. Ben çok kısa özetleyeyim. Ve anlatmaya çalışayım : Doğu halkının kadını, gerçekten eğitimsizdir, öyle eğitimsizdir ki onun, okuma-yazma bilmez kadın oranı % 99,9'a yükselebilmektedir arkadaşlar. Bunu da şöyle bağladım: Dedim ki; orada bir kapitalizm vardır, feodal yargılar vardır, ama bu kadarla da bitmez, orada yaratılan ulusal değerler batıya aktarılmıştır. Buradadır gerçekten doğu halkının kadınının eğitimsiz kalmışlığının temel nedeni. Neden doğu halkının- kadınına eğitimi önerirken, onun ön koşulunu da, kendi kültürüyle eğitim olduğunu söyledim. Bütün bunları söyledikten sonra, 'beni sosyal şovenizmle suçlayan arkadaşım beM ikinci konuşan arkadaşımı suçlamıştır da belki yanlışlıkla bana gelmiştir diye düşünüyorum.

Arkadaşlar, AKD temsilcisi arkadaş, yine toenim sosyalist ülkelerde kadınların eğitim sorunlarının çözüldüğünü ve buna da örnek olarak Sovyet ülkesindeki kadınları verdiği söyledi ve rakamlar getirdi. Ben bu rakamların kaynaklarından son derece kuşkuluyum. Ama bir iki laf söylemekte yine yarar görürüm. Şöyle arkadaşlar, bugün Sovyetler Birliği'nde okuyan kadın öğrencilerin sayısı gelen öğrenci miktarına oranla % 50,4'ü bulmaktadır. Kapitalist ülkelerin bazılarında bu oran, örneğin İngiltere'de

% 37, Amerika'da % 45,5, Federal Almanya'da % 32,7 dir. ABD'de, bilim adamlarının % 9'u kadın iken, bu oran Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinde % 40,4 aşmaktadır; Sovyetler Birliği'nde kadınlar toplumun yönetim organlarına seçilen kadın milletvekillerinin sayısı 1.063.658 dir. Yani tüm temsilcilerin % 48'ini bulmaktadır. Arkadaşlar, ben bunları anlatırken, kadınların eğitim alanında, öğretim kurumlarındaki yerlerini anlattım. Başka şeyleri anlatma fırsatım olsaydı, ben şunları da söyleyebilirdim: Sovyetler Birliğinde kadınlar, bugün hayatın her alanında erkeklerle eşittirler. Onlar toplumun gerçekten eşit ve özgür üyesidirler. Onlar, ana olarak korunmaktadır ve gerçekten eşit üyesidirler toplumun. Yoksa eğitim alanında söylemekle, kadınların diğer alanlarda ezilen kitle olarak kaldığını işaret etmem ben. Tam tersine kadınların diğer sorunları gibi eğitim sorunlarının da çözüldüğünü söyledim. Bunu da ancak sosyalist toplumda mümkün olabileceğini daha önceden işaret etmiştim.

Son olarak ben, delege arkadaşlarımın, kadın konusunda bu kadar çok söz almalarından duygulandığımı da belirtmek isterim. Kadın meselesinin yeni yeni tartışıldığını ve kadınların büyük bir örgütlenmeye ulaşamadığı ülkemizde, delege arkadaşların kadın meselesine bu kadar çok ilgi göstermeleri beni gerçekten duygulandırdı. Çünkü biliyoruz ki kadınların katılımı sağlanmadan, değil sömürsüz bir toplum, gerçek bir demokrasi bile kurulamaz.

KADINLARIN EĞİTİM SORUNLARI KOMİSYONU RAPORU

İnsan emeğinin insan tarafından sömürülmeye başlaması, sınıflı toplumlarla birlikte bir başlangıcı daha simgeler: Kadının eşit ve saygın konumunda ikincil duruma geçişini, bu, insan soyunun yarısının toplumsal üretim sürecindeki etkin rolünü yitirip, büyük çapta eve kapatılması, aşağılanması, metalaştırılması, eğitimsiz bırakılması, yeteneklerinin köreltilmesi demektir. Bu, kadının daha yoğun baskı ve sömürü altına girmesi demektir.

Kadının toplum içindeki bu konumunu yaratan sınıflı toplumların ortaya çıkışı olduğuna göre, kadının, toplumsal yaşamın her alanında onurlu ve saygının yerini alabilmesinde sömürsüz topluma geçişle gerçekleşir. Sonuçta kadının kurtuluşu, ezilen ve sömürülen emekçi sınıfların kurtuluşundan ayrı düşünülemez.

Emperyalizme bağımlı, geri bırakılmış kapitalist bir ülke olan Türkiye'de kadınlar, sınıflı toplumlara özgü tüm sorunlarla karşı karşıyadırlar. Kadınların eğitim sorunu da bunların en önemlilerindedir. Kadınların, eğitimin her alanındaki geriliği-genelinde, ülkemizdeki emekçi yığınlarının eğitimsiz bırakılmasına Dağılır. Özelinde de, kadınların eğitimsizliği onların ezilen bir cins oluşlarının nedeni değil, sonucudur.

Kadınların eğitim sorunu, hem toplumda eğitimin demokratikleştirilmesi sürecinden, hem de kadınların yaşamın tüm alanlarına eşit bir şekilde katılmak için verdikleri mücadeleden ayrılmaz. Bu açıdan, kadınların eğitim sorunlarının çözümü yolunda verilen mücadelede hem ilerici, devrimci kadın örgütlerine, hem de eğitim emekçilerinin yığınsal mesleki örgütüne görevler düşmektedir.

Kadınların eğitim sorunlarının çözümü doğrultusunda taleplerimiz şunlardır :

1 — Okuma yazma olanaklarının yaygınlaştırılması için bu konuda varolan yasaların çalıştırılması ve yeni yasaların çıkartılması,

2 — Ekonomik güçlükler nedeniyle çocuklarına ilk ve ortaöğrenim yaptırılmayan ailelere, devletin maddi yardımda bulunarak kız çocuklarının da okula gönderilmesinin teşvik edilmesi,

3 — Mesleki eğitimin üretime dönük, insangücü hazırlayıcı, istihdam alanlarına uygun bir niteliğe ulaştırılması,

4 — İş öncesi ve iş içi eğitimle kişiye, mesleki terfi ve gelişme olanaklarını sağlayacak bir eğitim verilmesi,

5 — Okul öncesi eğitime özet önem verilmesi, yuva, kreş ve anaokullarının devlet eliyle yaygınlaştırılması,

6 — Ana-çocuk sağlığı, eğitim ve hizmetlerinin yaygınlaştırılması,

7 — Emperyalizmin kültür politikası çerçevesinde, kadınlar için toplumda yaygınlıkla işlenen «ev kadınlığı ve annelik» rölürfe karşı, onları, üretim sürecine çekici ve sosyal niteliğini yükseltici girişimlerde bulunulması, doğrultusunda, demo'kratik bir mücadele yürütülmelidir.

Komisyonomuz, eğitim de dahil olmak üzere, kadınların demokratik talepleri uğruna verdikleri mücadelenin işçi sınıfının ve tüm emekçilerin kurtuluşuna bağlı olduğu bilinciyle sürdürülmesini, başarının önkoşulu olarak görür.

MEBAHAT POLAT
(İmza)

YILDIZ KURTULUŞ
(İmza)

FİLİZ KARDAM
(imza)

FETHİYE ÇETİN
(İmza)¹

GÜLAY TÜRKYILMAZ
(İmza)

ZEYCAISS KOÇ
(İmza)